

עַרְבּוֹת

המועצה האזורית הערבה התיכונה | גליון 72 | סיוון תשע"ז | יוני 2017

כלי החרס מלווים את האדם כבר אלפי שנים, הכלים ושבריהם משקפים את סיפורה של הידיים שיצרו אותם את חיי היומיום וחליפות העיתים, שינויים תרבותיים ודרמות היסטוריות. בערבה פועלות לאורך השנים קדריות ויוצרות בחומר והן עוד חוליה בשרשרת של חיבור לחומר ולאדמה. רועי גלילי מחבר את סיפורן לסיפורה של הארכיאולוגיה של המדבר. עמ' 16

שיחה עם רן גוראון, על אביו ועל קרן גוראון שהעניקה עד היום 37 מלגות לסטודנטים ולתלמידים. עמ' 20

עוזי חריט נפרד מעוזי גדיש ז"ל. עמ' 12
עודד קינן נפרד מאמוץ זהבי ז"ל. עמ' 14

חממת ערבה, החווה החקלאית במו"פ, מחברת את תלמידי בבתי הספר באזור לחקלאות, אקולוגיה, מחקר וטבע. עמ' 5

תיאטרון דימונה

גאה להציג:

הפסאנה

לאירוע חגיגי בגלריה לאמנות עכשווית של תיאטרון דימונה

מסע חיים
כולל התחלות
חדשות רבות
| הגר

אי"ה ביום חמישי י"ד סיון

8.6.17

18:00 התכנסות, כיבוד קל והרמת כוסית
18:15 סיור מודרך בתערוכה, סדנא ושיח
עם עדי יקותיאלי והגר

אורי וידיסלבסקי מנהל אמנותי
אוצר הבית
גלריה לאמנות עכשווית
תיאטרון דימונה מעבדת פיס תרבות דימונה

המעוניינים להשתתף בסיור מתבקשים ליצור קשר בטלפון 08-6551782 או בדוא"ל marketing@dimonatheater.com האירוע פתוח לקהל הרחב ללא עלות, בהרשמה מראש

מבשלים זוגיות

המופע שמציג את המתכון "הסודי" לתבשיל הכי מסובך: זוגיות מוצלחת

"מבשלים זוגיות - במתכון חדש"

מופע בידור אינטראקטיבי וייחודי המדבר על הקשר בין אהבה, זוגיות, גירושין ו...אוכל. המופע "מבשלים זוגיות" סגר כבר למעלה ממאה הצגות וסבב הופעות בארה"ב ועכשיו הוא מגיע אלינו במתכון חדש. מצחיק יותר, נוגע יותר ומעודכן יותר.

'מבשלים זוגיות' הוא מופע בידור אינטראקטיבי שעוסק בדרמה המתוקה-מרירה של חיי-זוגיות. במרכזו ניצב שף זועם בשיאו של משבר זוגי, אשר מסתייע בעזרתן של עורכת דין לענייני משפחה ומאמנת זוגית שמדריכות אותו החוצה מן המשבר. לפני שמוצא השף המבולבל טעם מחודש באהבה, העלילה מסתבכת והופכת לחיפוש הומוריסטי אחר הנוסחה המנצחת לחיי זוגיות טובים: איך להתמודד עם 'חבלני זוגיות' כמו כסף, חמות, אבא של בעלך והילדים? איך להישמע לאותות האזהרה בדרך לגירושין ולהימנע מהם? והאם ייתכן שהסוד הגדול להצלחה טמון בדבר אחד פשוט - בצלחת?

גלית צור עו"ד לענייני משפחה ומגשרת / שדר הרדיו, הסטנדרטיסט והשף יוסי פרץ ארי / הקאוצ'רית, מאמנת זוגית ועיתונאית סימי אקשוטי מציגים 'טיפול זוגי' משודרג על הבמה ומשלבים דוגמאות מחיי היומיום של כלנו עם הרבה הומור עצמי המעורר מחשבה ורצון להסתכל על השחיקה בחיי הנישואין מזווית אחרת.

במהלך המופע פותח פרץ ארי מטבח על הבמה ובו הוא מבשל מרק מוקרם וטעים במיוחד המחולק לקהל בתום המופע.

כתיבה: ניצן כהן ויוסי פרץ ארי
בימוי: ניצן כהן מנהל אמנותי של תיאטרון תמונע. ("גבר אשה מלים", "משחקי חברה" ועוד).

20:30 | 8.6.17

כרטיס יחיד 60 ₪ / זוגי 100 ₪

כנסו לאתר תיאטרון דימונה: dimonatheater.com או בטלפון 08-6551782

דבר ראש המועצה

שלום לכולם,

לאחרונה נפרדנו משניים מתושביה הבולטים של הערבה. עוזי גדיש, ממייסדי עין יהב ויחידת חילוץ ערבה, חלוץ בחקלאות ובהתיישבות. עוזי מצא את מותו בתאונת דרכים קשה בדרך ממעלה עקרבים לערבה.

פרופסור אמוץ זהבי, מחלוצי שמירת הטבע בישראל וממייסדיה של החברה להגנת הטבע, הקים את בית ספר שדה חצבה והוביל יחד עם אשתו, פרופסור אבישג זהבי, את מחקר הזנבנים. אמוץ הלך לעולמו והוא בן 89. פרופסור אמוץ זהבי ועוזי גדיש היו חלק מרקמה אנושית יוצאת דופן שאיפשרה את צמיחת הערבה. ליבנו עם משפחותיהם ויקיריהם. מורשתם לא תישכח ומפעל חייהם לא ייזנח.

בחדש שעבר חגגנו את אירועי יום העצמאות בסימן ההתיישבות בערבה מראשיתה ועד היום. חיברנו את העבר החלוצי בהקרנתו של הסרט "חום, זבובים ואבקת קסמים - סיפורם של המתישבים בערבה" להווה החקלאי ושמחנו יחד באירוע מהגדולים שידעה הערבה. השתתפנו בשמחתה של משפחת בראונשטיין ממושב עידן שבנם אלמוג קיבל השנה אות מצטיין הנשיא לחיילי צה"ל בטקס חגיגי בבית הנשיא.

לא מכבר התקיים בערבה ביקור חסר תקדים. אירחנו את שר האוצר משה כחלון ושר השיכון יואב גלנט ואת צמרות משרדיהם. זו הייתה משלחת מיניסטרילית ופקידותית בהיקף מרשים. במסגרת הסיור הוסכם על מתווה לפרויקט דיור בערבה ובחבל אילות בהיקף כולל של שלושים מיליון שקלים, פרויקט שנועד לאפשר למשפחות חדשות לקבוע את ביתן בערבה.

מהלך זה הוא ביטוי להבנה ההולכת וגוברת במשרדי הממשלה שהאחיזה שלנו בערבה זקוקה לתיעודף וסיוע ממשלתי דחוף. במהלך הביקור, כחלק מדיון בנושאי תשתית תחבורתית בערבה, הצגנו לשר האוצר את הצורך בהמשך הרחבת כביש 90 בדגש על החשיבות של המקטע בין צומת הערבה לחצבה. כמו כן, הוצג לוח זמנים לפיו תכנון הרכבת לאילת יסתיים בסוף השנה. אנו נקדם את הנושא בדרישה מהממשלה להתחיל את הקמת הקו ללא דחיות נוספות.

בתחרות "המורה של המדינה" שנערכת בשיתוף הסתדרות המורים, ידיעות אחרונות, חברת "טבע" ומפעל הפיס, זכה עמית מאיר - מורה ומייסד תכנית "אדם ואדמה" בערבה - להיכלל ברשימת 50 המורים של המדינה. עמית מאיר ויוסי מונטג ייסדו פרויקט חשוב ברמה לאומית וברמה של פיתוח אזורי ערבה.

בהקשר של חינוך והשכלה, אני שמח לעדכן שפתחנו לאחרונה קורס פסיכומטרי ראשון בערבה בשיתוף פעולה בין עמותת "בין השיטין" ובהובלתו של יונתן וייצמן לבין בית ספר "קידום". עד כה נאלצו צעירות וצעירי הערבה לנסוע לבאר שבע או לאילת כדי ללמוד בקורסים לקראת המבחן הפסיכומטרי. פתיחת קורס בערבה מאפשרת להם את התנאים האופטימליים מבחינתם ללמוד למבחן שהוא כרטיס כניסה ללימודים אקדמאיים.

לאחר מאבקים רבים מול משרד התקשורת, החל מחודש מאי, יש בכל יישובי הערבה אלטרנטיבה נוספת לקבל שירותי טלוויזיה מלבד השירות של יס. ניתן להתחבר לשירותי הטלוויזיה של הוט על גבי תשתית בזק. המדינה בחרה לאפשר להוט שלא לפרוס תשתית בפריפריה, אבל אפשרה פתרון ראשוני לתחרות בשירות. אנו ממשיכים במאמצים להביא לכך שיונה סיב אופטי שיאפשר חיבור כבלים ותקשורת מהירה בכל היישובים.

שלכם,

אייל בלום

ראש המועצה האזורית הערבה התיכונה

תוכן עניינים

3	דבר ראש המועצה
4	חדשות ערבה

כתבות

12	גדיש של צופר, עוזי חריט נפרד מעוזי גדיש
14	שמורת טבע, עודד קינן נפרד מאמוץ זהבי
16	חומר ורוח, מה מספרים החרסים על החיים, מסעו של רועי גלילי בין עבר להווה
20	זיכרון ומעשה, שיחה עם רן גוראון על קרן המלגות שהקימה משפחת גוראון

מדורים

24	אישון במדבר
25	עשינו עסק
26	שירה
28	צפר צמרת
30	מדברים מהבטן
32	עשה זאת בעצמך
33	אומרים שהיה פה שמח
34	המוח: תשבץ היגיון וחדות

עורכת

רינת רוזנברג

עריכה לשונית

צופית לדרגרבר

עריכה גרפית

סטודיו ערבה

מו"ל

מועצה איזורית ערבה תיכונה

צילום שער

ידיה של יונה עופרן בעבודה באובניים
צילום: אלכס ליבק

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות

כתובת ליצירת קשר

rinat@arava.co.il

לפרסום מודעות בעיתון, צרו קשר

traffic@arava.co.il

נועה 052-4260888

מנכ"לית

נמשך פרויקט לשדרוג מתקני הספורט וגני השעשועים ביישובים

בחצבה הסתיימה העבודה לשדרוג מתקני הספורט, בעין יהב העבודות בעיצומן, ובעידן יחלו העבודות בחודש הקרוב. העבודות כוללות בנייה של מגרש רב תכליתי ומגרש סקייטפארק והן נעשות בתמיכה של משרד השיכון, קרן המתקנים והטוטו. מתקני הספורט המשודרגים

יוסיפו לתושבים אפשרויות חדשות לבילוי בשעות הפנאי. במקביל, העבודות לשדרוג גני השעשועים בעידן, חצבה, צופר ופארן מבוצעות בעזרת תרומה נדיבה של קק"ל אוסטרליה. בפארן אגמו תקציבים נוספים מהמושב והמועצה, וביצעו שדרוג משמעותי לגן השעשועים והמתחם כולו.

הדוחות הכספיים של המתנ"ס והחברה לפיתוח לשנת 2016 הוגשו למשרד הפנים. שני הגופים נדרשים לאשר את הדוחות הכספיים שלהם כחלק בלתי נפרד מפעילותם ולהגישם למשרד הפנים. הדוחות הוכנו על ידי צוות הגזברות, על ידי מנהל החשבונות של המועצה והחברה - רו"ח צחי דאלי, ועל ידי המבקר החיצוני -

רו"ח גדעון חילי. הצוות עבד לילות כימים כדי לעמוד בלוח הזמנים הנדרש וסיים במועד את תהליך הביקורת והגשת הדוחות. הדוחות הוצגו גם לאישור מליאת המועצה. תודה לצוות הגזברות, לצחי וצוותו ולגדעון על הכנת הדוחות והגשתם.

בחודש אפריל אישרה מליאת המועצה את המלצות ועדת הנחות ארנונה לשנת 2017. אפשר לפנות למחלקת שירותים חברתיים במועצה בבקשות נוספות. הבקשות יובאו לדיון במסגרת ועדת הנחות ויאושרו במליאת המועצה.

רויטל טריפלר
מנכ"לית

מחלקת חינוך

שלוש תכניות הרחבה לתחומי האומנות והמוזיקה התקיימו השנה בבתי הספר

תכניות ההעשרה בבתי הספר פותחות אפשרויות לחשוף את התלמידים לנושאי לימוד חדשים, להעשיר את עולמם ולפתח מיומנויות חדשות באמצעות יצירה, אומנות וחווית עשייה. שפע תכניות ההעשרה הפועלות במערכת החינוך בערבה מתקיימות הודות לתקציבים שניתנים מהמועצה, משותפות ערבה אוסטרליה, מתורמים שונים ומתשלומי ההורים לסל תלמיד. השנה פעלו בבתי הספר מספר תכניות חדשות.

פרויקט אומנות בביה"ס היסודי - לאחרונה החלה לפעול בביה"ס היסודי תכנית אומנות בזכות תרומתם של האחים סטיב וסרמן ומרג'י קסל מארה"ב. התרומה ניתנה לזכרה של אימם שהייתה מורה לאומנות. התרומה אפשרה למורות לאומנות ולמלאכה בביה"ס משני הזרמים החינוכיים, לתכנן תכנית לימודים לכיתות א-ו שתחשוף את כלל תלמידי ביה"ס למלאכות יד מגוונות ולאומנות פלסטית. תכנית האומנות מותאמת גיל, והתלמידים

לומדים במסגרתה: סריגה, רקמה, אריגה, נגרות, ציור בצבעי מים ופסיפס. לקראת סוף השנה תיערך תערוכה משותפת עם הזרם האנתרופוסופי ובה יוצגו התוצרים.

תכניות לימוד מוזיקה - תלמידי כיתות ה-ו לומדים השנה תכנית לימודים ייחודית במוזיקה, כהמשך ללימודי הנגינה בכיתות ג-ד. התכנית, אותה יזמה ויצרה מאיה גרוסמן, מפגישה את התלמידים עם יצירות סימפוניות של מיטב היוצרים. שיא התכנית השנה היה נסיעה לקונצרט של התזמורת הפילהרמונית הישראלית שהתקיים בהיכל התרבות בתל אביב. לפני הנסיעה נפגשו התלמידים בביה"ס עם נגני כלי נשיפה מהתזמורת הפילהרמונית שהסבירו להם על כלי הנגינה והציגו בפני התלמידים עיבודים ליצירות שיושמעו בקונצרט. התכנית יצרה לאורך השנה היכרות מעמיקה ומשמעותית של התלמידים עם מוזיקה קלאסית.

פרויקט "All about me" בשיתוף בית ספר מהעיר סטמפורד, קונטיקט - 10 תלמידי כיתה ד' מבית ספר שיטים השתתפו לאחרונה בפרויקט ציור וכתבה בשם "All about me". במסגרת הפרויקט ציירו התלמידים ציורים לתלמידי כיתה ד' מבית ספר Bi-Cultural Day School בעיר סטמפורד שבקונטיקט, וכתבו להם על עצמם, על משפחותיהם, על חייהם בערבה ועל תחביביהם. התלמידים מקונטיקט

השתתפו גם הם במפגשים דומים בבית ספרם, ושתי הקבוצות שלחו זו לזו ציורים ועבודות. העבודות מוצגות כעת בביה"ס בקונטיקט כאות לאחווה בין התלמידים משני בתי הספר. הפרויקט הוא פרי יוזמתה והנחייתה של סיליה יצחק - רכזת האומנות, שלמדה בביה"ס זה בילדותה.

אילת ביגר
מנהלת מחלקת חינוך ומתנ"ס

עבודה במסגרת פרויקט "All about me"

החווה החקלאית החינוכית במו"פ מחברת עשייה חינוכית ומחקר

צילום: עודד קינן

תוכנית אמירים לתלמידים מצטיינים בסיור צפרות בצפון

רופין), ביקרו באגמון החולה ועלו לגמלא על מנת לצפות בנשרים ובעזניות שחורות, ולמדו על ההתיישבות בעמק החולה ובגולן. התלמידים והמורים חזרו עמוסי חוויות ומלאי ציפייה לטיול הבא.

הפעילות השוטפת בחווה החקלאית במו"פ ובבוסתן שיטים מקרבת את הילדים לחקלאות דרך המחקר המדעי. כל תלמידי בית הספר היסודי לומדים בבוסתן, יוצאים לטיולים בערבה ומבקרים במו"פ. גם תלמידי חטיבת הביניים עוברים סיורים ופעילות חקר במו"פ באופן קבוע, וגם להם נבנות היום תכניות לימוד בבוסתן שיטים. העבודה המשותפת של מורי החווה, מורי בתי הספר, מנהלי בתי הספר וחוקרי המו"פ ומרכז מדע ים המלח והערבה, מאפשרת למידה ייחודית וחוויתית שאין לה אח ורע באזורים אחרים בארץ. והיא מוסיפה ומחזקת את האתגרים, את המגוון ואת היתרונות של החינוך בערבה.

עודד קינן
מנהל חממת ערבה

למו"פ תלמידי כיתה י' מבית הספר שיטים-דרכא בליווי הוריהם. התלמידים, שכבר לקחו חלק פעיל במחקרים ובלמידה במו"פ בשנתיים האחרונות, נחשפו הפעם למה שיכול להיות שיא העבודה המחקרית שלהם בשנות בית הספר - עבודות הגמר. עבודת גמר היא עבודת מחקר בהיקף 5 יח"ל שיכולה להתווסף למקצועות המורחבים הנלמדים או להחליף מקצוע אחד. עבודות הגמר נערכות בנושאים מגוונים ומלוות על ידי מומחים יחד עם מורי בית הספר. התלמידים וההורים נפגשו עם נציג עמותת "תנופה" המקדמת את עבודות הגמר בארץ ועם החוקרים שהציגו להם את האפשרויות הקיימות לעבודות גמר במו"פ עצמו. האירוע אורגן על ידי אורלי פלוטקין - רכזת המדעים בתיכון, יחד עם איתמר קרמר מנהל ביה"ס ועם חוקרים ומורים מהמו"פ.

התלמידים המצטיינים בבית הספר היסודי המשתתפים בתכנית אמירים יצאו ליומיים של טיול צפרות ושירת הארץ בגולן ועמק החולה יחד עם מורי החממה- עופרה נתן, גמר ביגר-להב ועודד קינן. בשני ימי הטיול סיירו התלמידים בבריכות הדגים של עמק בית שאן (שם זכו גם להציל מספר ציפורים פצועות ולסייר בעקבות זאת במרכז הצפרות בכפר

משנת תשע"ה התווסף לפעילות המו"פ מרכז חינוכי למדע, חקלאות ואקולוגיה - חווה חקלאית מוכרת על ידי משרד החינוך שמטרתה לחשוף תלמידים למחקרים המתקיימים במו"פ, לסביבה המדברית, ולחקלאות המתקדמת. תלמידים מכל האזור מגיעים לפעילות במו"פ ומתנסים בחקר מדעי בתחומי האקולוגיה והחקלאות. החווה החקלאית כוללת גם את "בוסתן שיטים" בספיר. צוות המורים והחוקרים בחווה מגבש תכניות פדגוגיות חדשניות לתלמידים מבית הספר היסודי ומבית הספר התיכון בערבה. לאחרונה קיימנו מספר פרויקטים בחווה ובמו"פ.

אחד הפרויקטים היה בשיתוף פעולה עם סטודנטים הלומדים במסלול לימודי עיצוב תעשייתי בבצלאל. בתום חופשת הפסח, ביקרו במו"פ סטודנטים לתואר שני במסלול לימודי עיצוב תעשייתי בבצלאל. הסטודנטים לקחו חלק בסדנה של ארבעה ימים שבמהלכה נפגשו הסטודנטים עם חוקרי המו"פ ועם חקלאים מהאזור, למדו על אתגרי החקלאות בערבה וערכו מרתון של 48 שעות לגיבוש פתרונות אפשריים לאתגרים. את התוצרים הציגו הסטודנטים באירוע פתוח לקהל הרחב. המפגש עם החוקרים והקהילה הפכה את כל השותפים לתהליך. החוקרים והחקלאים נפגשו עם קבוצה איכותית ויצירתית שהצליחה לגבש פתרונות "מחוץ לקופסה", והסטודנטים נחשפו לראשונה לקהילה בערבה, לסביבה המדברית ולחקלאות המתקדמת. בין הפתרונות שהוצגו לקהילה היה מתקן מתקדם לגידול אצות ספירולינה, שימושים מסחריים רווחיים לתוצרת חקלאית פגומה ודגם עסקי לפיתוח מרכז למכירה ישירה של תוצרת חקלאית.

פרויקט נוסף שמקודם במסגרת פעילות החווה הוא ביצוע עבודות גמר במסגרת תעודת הבגרות. לקראת סוף אפריל הגיעו

החברה לפיתוח ובנין הערבה

תיירות

משרד התיירות מוביל קמפיין שיווק של תיירות מדברית עבור תיירות נכנסת

משרד התיירות מקדם יוזמה לשיווק ופרסום של המרחב המדברי לתיירות נכנסת כחלק מתכניות להפעלתו של נמל התעופה החדש בתמנע. שיווק המרחב המדברי מזמן אפשרות לשיתוף פעולה ייחודי בין המועצות הצפויות להיות מושפעות מפעילות שדה התעופה החדש (רמת נגב, מצפה רמון, ערבה תיכונה ואילות). בסתיו הקרוב צפוי לעלות קמפיין שיווק ופרסום בחו"ל שימומן על ידי משרד התיירות והמועצות השותפות. הקמפיין מיועד ליצור חשיפה למרחב התיירות המדברי, למוצרי התיירות ונכסי הטבע.

מחלקת בינוי ופיתוח

מסתיימות עבודות הפיתוח להרחבה בעין יהב

עבודות הפיתוח עבור 84 מגרשים בעין יהב מסתיימות בימים אלה. עד היום שווקו 28 מגרשים. בחודש הקרוב יימסרו המגרשים לרוכשים, וניתן יהיה להתחיל את תהליך הבנייה של הבתים בהרחבה. בקרוב צפויות להתחיל בעין יהב עבודות הפיתוח עבור 30 מגרשים המיועדים לנחלות חקלאיות לנקלטים בקליטה החקלאית בשנים האחרונות.

מרכז וידור

החל תכנון לשלב ב' של מרכז המבקרים

מרכז המבקרים פועל כבר יותר משלוש שנים, שבמהלכן הולך וגדל מספר המבקרים המגיעים אליו בכל שנה. לאחרונה החל תכנון שלב ב' בכוונה להרחיב ולגוון את חווית המבקר. הכוונה היא ליצור שלב חווייתי נוסף שיכלול אפשרות לטעום ולהכיר בדרך חווייתית את הגידולים המקומיים שלנו: פירות, ירקות, תבלינים ומוצרי מזון נלווים מתוצרת הערבה. התכנון צפוי להסתיים בספטמבר בסיומו יחל שלב גיוס התקציבים להקמה.

נעמי בקר
מנכ"לית

מרכז המשתלמים

1,100 משתלמים מ-10 מדינות מסיימים את שנת הלימודים תשע"ז בערבה

בימים אלה מסיימים 1,100 סטודנטים את שנת הלימודים במרכז המשתלמים ונערכים לקראת טקס סיום וחלוקת תעודות שיתקיים ב-15 ביוני 2017. הסטודנטים מווייטנאם, קמבודיה, לאוס, תאילנד, מיאנמר, אינדונזיה, מזרח טימור, נפאל, קניה ואתיופיה, ונציגי המדינות והאוניברסיטאות יקחו חלק באירוע. גם השנה נוכחות החקלאים, צוותי ההוראה והמנחים באירוע, חשובה למשתלמים ולצוות המרכז. נשמח לראותכם בטקס הסיום.

חני ארנון

מנהלת מרכז המשתלמים הבינלאומי בערבה

מסכמים את העונה החקלאית במגמה חיובית

עונת 2016-2017 הסתיימה, והפעילות בשדות מתמקדת בניקוי השטחים לקראת תקופת החיץ. עונה זו, כקודמתה, משקפת את השינוי בתמהיל הגידולים בערבה. גידול הפלפל ירד בהיקפו, אולם הוא עדיין הגידול הדומיננטי, וצפוי להישאר באותו היקף שטחים גם בעונה הבאה. גידולי מקשה (מלון ואבטיח) היו מוצלחים השנה וכך גם גידולי עלים.

גם החציל תפס מקום של כבוד בסל היצוא ובשוק המקומי עם תקווה להגדלת יצוא החציל בשנים הבאות. בסיכום כולל אפשר להודות על עונה טובה. מגמת נטיעת התמרים נמשכת וצפויות נטיעות גם בשטחים שלא עובדו בעונה החולפת. נקווה שהענף ימשיך להיות רווחי.

יצוא למזרח - במטרה ליצור ולפתח שווקים נוספים, הוקמה ועדה שתוביל מהלכים שיאפשרו יצוא ירקות ופירות למזרח. הוועדה הוקמה בראשות התאחדות חקלאי ישראל ובשיתוף מועצת הצמחים. יחד עם נציגי חברות היצוא הפועלות בערבה, נפגשה הוועדה עם מנכ"ל משרד החקלאות ב-17 במאי. מטרת הפגישה הייתה להוביל למעורבות של משרד החקלאות על ידי תקצוב עבודתו של פרויקטור שיעסוק ביצירת החיבורים הרבים הנדרשים ובבדיקת החסמים הקיימים למהלכים אלה. בנוסף, אנחנו פועלים מול מכון היצוא, שמכין ביקור מקצועי ביפן.

תמיכות משרד החקלאות והחטיבה להתיישבות - מנהלת ההשקעות תתמוך בנקלטים בחמש השנים האחרונות במענקים בגובה של 25%. לשמחתנו, החטיבה להתיישבות חידשה את פעילותה. כשיצא הקול קורא עבור תקציב לנקלטים במסגרת הסה"מ, נפרסמו.

הכשרות קרקע - בימים אלה מסתיימת

ההשלמה להכשרות עבור נקלטי 2015. בעין יב מוכשרים 350 דונם עבור 7 נקלטים ובפארן מכשירים 50 דונם עבור נקלט אחד. לאחרונה נערך שיפוט מקצועי במשרד החקלאות, ובמחוז הנגב להכשרות 2017 ואנחנו מקווים שהתקציב להכשרות 2017 המגיע ממשרד החקלאות (50%) ומקק"ל (50%), יספיק לביצוע כל ההכשרות במהלך שנה זו.

הדרכות - גם בעונה הבאה אנחנו מתכוונים להמשיך בהדרכות מקצועיות למגדלי הפרחים, הירקות והמטעים. ההדרכה תיעשה בעזרת מדריכי המו"פ ומדריכים עצמאיים. השנה התקיימו הדרכות במטעים (מנגו, כרם ותמרים), בירקות (פלפל, עגבניות וחציל) והדרכה למגדלי הפרחים.

חמי ברקן
יור הוועדה החקלאית

בריאות וגיל שלישי

מונתה רכזת "קהילה תומכת"

בחודש מאי נכנסה עיריית גבעון-סלומון לתפקיד רכזת "קהילה תומכת". עיריית, ממושב חצבה, בעלת תואר ראשון בקרימינולוגיה וניסיון בעבודה בתחום הרווחה ומשאבי אנוש. עיריית תמשיך לבנות ולפתח את תכנית "קהילה תומכת" ביישובי הערבה, כחלק ממדיניות המועצה להרחיב את המענה המתאים ביותר לאוכלוסייה המזדקנת בערבה, למשפחות המזדקנים וליישובים, בנושאים הקשורים למכלול חייו של האדם המזדקן.

ניתן ליצור קשר עם עיריית בטלפון:
052-8991191

במהלך מאי קיימנו עיריית ואני פגישות היכרות עם הנהלות היישובים ועם ועדות גיל שלישי ביישובים. בהמשך תיכנס עיריית לעבודה פרטנית וקהילתית בכל יישוב ויישוב. במקביל נגבש את מסגרת הפעילות ושיתופי הפעולה עם מחלקת הרווחה ועם מנהלת הרווחה הנכנסת דורית לובישי-פאינס.

קורס גישור ודיאלוג קהילתי

צילום: מיכל גוטמן קרמר

מצוקה בבתים של תושבי הערבה הזקוקים למענה זה.

התנדבות

קורס גישור ודיאלוג קהילתי נפתח בחודש שעבר במתנ"ס. בקורס המועבר ע"י "קבוצת גבים" 24 משתתפים מקבוצות גיל שונות מכל יישובי המועצה.

עיריית שחר

מנהלת מחלקת גיל שלישי, מתנדבים ובריאות

עם כניסתה של דורית לניהול המחלקה לשירותים חברתיים, אנו נערכים לעיבוי המענה של המחלקה ובכלל זה הקצאת תקן משרה **לעו"ס קשישים**. תפקיד של עו"ס בשירות הזקן יפעל בתוך מחלקת הרווחה ויהווה השלמה לעבודתה של רכזת הקהילה התומכת לפי לצרכים העולים מן השטח.

בימים אלה, לאחר עבודת שטח ובדיקת ההיצע בתחום, אנו בוחנים פתרון להתקנת **לחצני**

מיקי רוזנטל חגג יום הולדת 100 בערבה

מיקי רוזנטל ממונטריאל, קנדה תרם בשנות ה-90 את הספרייה האזורית לזכר אשתו, רות, בהמשך העמיד תרומה גדולה שהביאה לסיום בניית אולם המופעים האזורי ולפני 3 שנים גייס את התרומה להקמת מרכז המוסיקה במתנ"ס. בסיום הקמת מרכז המוסיקה גייס את ידידו דוד עזריאלי ז"ל להקמת קרן מלגות למוסיקאים מצטיינים. מיקי, איש רחב לב ובעל חזון ועשייה ללא לאות, הגיע עם משפחתו לחגוג את יום הולדתו המאה! כן ירבו. זכינו לחגוג איתו במופע מחול ומופע מוזיקלי של התלמידים במרכז המוזיקה ורקדני בית הספר למחול על במת אולם רוזנטל. זכות גדולה לכולנו.

צילום: צופית לזראה

הוועדה לבניין ערים

**הוועדה המקומית
ממשיכה בהטמעה
של הרפורמה
בעבודה השוטפת**

הסריקה ניתן יהיה לצפות בתכולת התיקים דרך אתר הוועדה. לצורך חידוש הסמכת הוועדה נדרשנו לעבור בחינות רבות המחויבות ברפורמה. בחוות הדעת של מנהל התכנון ניתנה המלצה לחדש את ההסמכה. במקביל להמלצה אנו פועלים לכך שיוסרו החסמים הביורוקרטיים (בכלל זה גם מינוי נציג של שר הפנים שישתתף בכל ישיבות המליאה), שאינם תלויים בוועדה, ויחודשו הסמכויות המוקנות לוועדה עצמאית.

**אילנה בהגן
מהנדסת**

הרפורמה. טרם הושלם איוש כל התפקידים הנדרשים ברפורמה, אנו צפויים להשלים את האיוש בחודש הקרוב. באתר האינטרנט של הוועדה הושלמה קליטת תכניות במערכת GIS. כל התכניות והתב"עות הידועות בתחום המועצה נקלטו באתר הוועדה, וניתן להתעדכן בו גם בנתונים רבים על פעילות הוועדה, זכויות בנייה, מועדי ישיבות, נושאים העולים לדיון בישיבות המליאה ומידע על בקשות הנמצאות בטיפול הוועדה.

סריקת ארכיון הוועדה החלה בסריקת מסמכים של תיקי עין יב. בסיומה של

לאחרונה הצטרף אלכסיי רנקוב לוועדה בתפקיד בודק היתרים ותכניות. זהו חיזוק משמעותי לוועדה. גם איילת נווה שעבדה בעבר בוועדה חזרה לעבוד באופן חלקי בתפקיד מידענית - תפקיד משמעותי ונדרש בהתנהלות ועדות לבניין ערים במסגרת

נקבע דיון בכנסת על מחסור בכיסוי סלולארי באזור

ביום ראשון, 7 במאי, בשעה 6:45 התקבלה הודעה ממוקד מד"א על תאונת דרכים קשה. בתאונה נהרג עוזי גדיש ואשתו ציפי נפצעה. התאונה התרחשה בלילה, בכביש 227 מעיר אובות לכיוון מעלה עקרבים באזור ללא קליטה סלולארית. עובדה זו מנעה אפשרות להזעיק עזרה. בעקבות האירוע הוחלט לקיים דיון בוועדת הכנסת לצדק חלוקתי ולשוויון חברתי. הדיון יעסוק במחסור בכיסוי סלולארי באזורנו. האירוע היה אירוע קשה גם עבור הצוותים שהגיעו למקום התאונה. חשוב לי להודות לאנשי ולנשות רפואת החירום שלנו - אלו המתנדבים שעוזבים הכול ורצים לאמבולנס מיד עם הקריאה הראשונה,

לאחיות המקצועיות שלנו שנמצאות בכל מגוון האירועים בשגרה ובחירום וסייעו רבות גם הפעם, ללוחמי האש שהגיעו לסייע בלי לשאול שאלות, למש"ק ערבה צ'רלי ביטון אשר ניהל את טיפול המשטרה במקום, ולצוות הטיפול הנמרץ של צה"ל שהגיע גם הפעם כמו בכל אירוע בערבה והושיט יד לעזרה. המענה שלכם בשגרה ובחירום הוא ההבדל בין חיים ומוות. תודה לכולכם.

במהלך חודש אפריל אירעו בערבה מספר אירועי שיטפונות. עם כל ההתרגשות והשמחה על הזרימות בנחלים, חשוב מאוד לנהוג בזהירות היות שישנה סכנה של ממש להיסחפות של מוקשים בערוצי הזרימה. אין לחצות גדרות ואין לעבור במעברים שלא טופלו לאחר השיטפון. חשוב לדעת שהמעברים בנחל ערבה ובמעברי מים רבים אחרים מוגבלים למקומות המוגדרים בלבד.

אל תרדו מהצירים המוסדרים, אל תסכנו את עצמכם.

לאחרונה אירעו מספר מקרים שבהם מטיילים ברכב וברגל עלו על ציר הטשטוש הסמוך לגדר הגבול. ציר הטשטוש מהווה חלק ממערך הביטחון והשמירה על הגבול, ומטרתו בראש ובראשונה להגן עלינו. גם אם הציר נראה כאילו הוא "סתם עוד שביל חולי או מלא אבנים" - הוא לא! צה"ל סורק אותו מדי יום ביומו, ולא אחת הוקפצו כוחות בגלל מטיילים, שעברו אותו בלי לשים לב או משום שציר הטשטוש נהרס בגלל חוסר התחשבות שלנו התושבים. חשוב להקפיד לא לנסוע על צירי הטשטוש ולא לסטות מהכביש לשביל הטשטוש בשום מצב.

נדב אלון
קב"ט

היחידה הסביבתית

שיתוף פעולה יצירתי של חברת החשמל, מחלקת חינוך וכפר האומנים

בחודש שעבר הגיעו לערבה תופי עץ ישנים של כבלי חשמל שהצטברו במחסני חברת חשמל במהלך השנים. חברת חשמל חיפשה בעלי עניין לשימוש ומיחזור החומר לבניית ריהוט ממוחזר ולפעילות יצירה ואומנות בהתאם ליצירתיות ולצרכים של קהילה בשילוב של ערכי מחזור, שימוש חוזר ידיוותי לסביבה ולמען הקהילה. מתוך כך נולד שיתוף פעולה בין חברת חשמל לרשויות מקומיות, עיריות ומועצות. תופי העץ שהגיעו לערבה חולקו בין מחלקת חינוך (למרחב למידה אחר ולחינוך הבלתי פורמלי) לבין כפר האומנים בצוקים. בקרוב ניתן יהיה להתרשם מהתוצרים.

בקרוב מבצע "אמץ קומפוסטר". במסגרת המבצע ימכרו לתושבים קומפוסטרים במחיר מסובסד ע"י המועצה יחד עם סדנת הסברה וליווי. זריקת הפסולת האורגנית

תופי עץ של חברת החשמל לפני מיחזור ושינוי יעוד

צילום: יעל חביב

לשימוש ביתי. פרסום נוסף בהקדם.

יעל חביב,
מנהלת היחידה הסביבתית

לקומפוסטר מפחיתה את כמות הפסולת המשונעת להטמנה באתרי הפסולת ויכולה להפחית את כמות משאיות הזבל, כל זאת בנוסף ליתרון הפשוט של יצירת קומפוסט

עמותת בין השיטין

קורס פסיכומטרי ראשון נפתח בערבה

ב-26 באפריל 2017 נפתח בביה"ס שיטים דרכא בספיר קורס פסיכומטרי ראשון לצעירי האזור. את הקורס מובילה חברת "קידום", מהחברות המובילות בשוק ההכנה לבחינות הפסיכומטריות. היוזמה הזו מעניקה הזדמנות מצוינת לשלב חיים בערבה עם לימודים בקורס פסיכומטרי ברמה גבוהה. הקורס הוא יוזמה של העמותה והוא התאפשר הודות לתמיכה של המועצה האזורית. הקורס נפתח בהשתתפות של 12 צעירים וצעירות, בני ובנות הערבה התיכונה והדרומית ובוגרי תכנית "עבודה עברית". הלימודים מתקיימים בימים ראשון ורביעי אחה"צ. בין השיעורים

אבנר, הדריכה במכינה בפארן בשנה שעברה, וכך נוצר הקשר וההקשר לפרויקט זה. אוהל האירוח מתוכנן להיות בכניסה למושב פארן בצמוד למתחם המכינה והוא יהיה מיועד לקבוצות חיילים, מכינות, ש"ש ובתי ספר. האירוח יהיה ללא תשלום, והאוהל יתופעל על ידי חניכי מכינת ערבה-פארן. אוהל דומה פועל כיום במכינת ערבה-חצבה ועשרות קבוצות כבר עברו בו בחודשי החורף השנה. בשבועות האחרונים הסתיים בהצלחה קמפיין גיוס המונים באינטרנט לטובת מימון הפרויקט.

אבישי ברמן
מנכ"ל עמותת בין השיטין

זוכים התלמידים לליווי מרחוק ולתמיכה של 24 שעות ביממה ממדריך תורן באתר של "קידום". הקורס שנפתח מכין את משתתפיו לבחינה שתתקיים בתחילת חודש יולי. אנו מקווים שהצלחת הקורס הנוכחי תוביל לפתיחתם של מספר קורסים נוספים בכל שנה המכנים למועדים השונים של הבחינה הפסיכומטרית.

מתחם אירוח למטיילים וקבוצות במכינת ערבה-פארן

אנחנו מצויים בראשיתו של פרויקט בנייה והנצחה בסמוך למכינה בפארן הכולל הקמת אוהל מדברי גדול לאירוח מטיילים. האוהל ינציח את זכרו של אבנר רוז ז"ל, בן קיבוץ טירת צבי, לוחם ביחידת מגלן שנהרג בתאונת אופנוע לפני שלוש שנים. הדר, אחותו של

שותפות ערבה אוסטרליה

מדריכים מאוסטרליה ישתלבו בצוותי "בית הספר של החופש הגדול" וקייטנות הקיץ

בשיתוף פעולה בין מחלקת החינוך בערבה לשותפות באוסטרליה, פרסמנו באוסטרליה

נוער שהגיעה להתארח בערבה. במהלך שהותם בערבה, הם יעבדו יחד עם צוות ההדרכה של המתנ"ס, יתגוררו במושב צופר ויכירו מקרוב את הקהילה בערבה.

אורית אלקיים כהן
מנהלת שותפות ערבה אוסטרליה

הזמנה להגשת מועמדות להדרכה של 3 שבועות בערבה במסגרת "בית הספר של החופש הגדול" וקייטנות אנגלית לכיתות ז-ח. יותר מ-20 פונים הגישו את מועמדותם ועברו מיונים שבסופם נבחרו 5 מדריכים בני 22-23, בוגרי תנועות נוער עם יכולת הדרכה טובה ומעורבות בקהילה. שלושה מהמדריכים מכירים את הערבה. בעבר, בהיותם בתיכון, אירחו יחד עם חבריהם את משלחת הנוער מהערבה באוסטרליה והיו חלק ממשלחת

מתנ"ס ערבה שמח להזמינכם ל

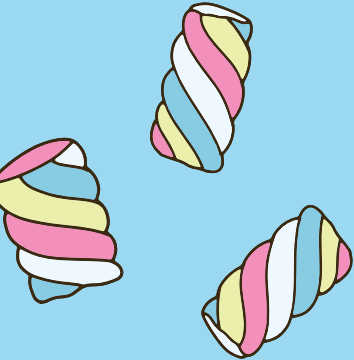
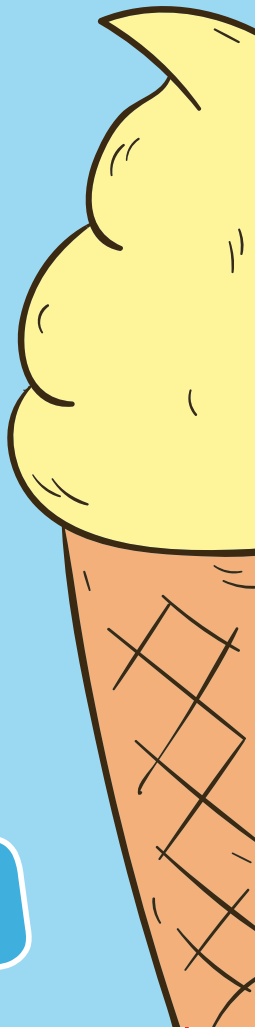
קייטנות היץ 2017

פרטים בגב העיתון

חדש בסופי שבוע!
גלידה אמריקאית אמיתית

שווה טעימה

קיק שמה ביוג'ורטסיה

שעות פתיחה ב'ה' 16:00-21:00
שישי 11:00-18:30 שבת 10:00-21:00

יוג'ורטסיה
עין יהב

📍 ב waze יוגורטסיה עין יהב | 📞 052-8814466 | 08-6528126

עוד רגע נחמרת שנת האימוצים ואנו כבר לוקדים, מכינים ומתרגלים

לקראת הפתיחה!

אצלנו הכי כדאי לחזור לבית הספר

אין לורק אנסוע רחוק...

מחירים אטרקטיביים

מתואמים עם רשימות המורים

יחס אישי לכל תלמיד

מבקעים חמיק
מותגים חדשים
ומדפיקים ועוד...

מחכים לכם במקום רחב וממוזג. בואו לראות ולחוות!

ענת ורועי 052-2556076 כי אנחנו כאן ומכאן

איש ענק עם גופייה אפורה, מכנסיים קצרים וסנדלים

עוזי חריט

בבוקרו של יום א', 7 במאי, הידיעה על מותו של עוזי גדיש בתאונת דרכים טלטלה את קהילת הערבה. עוזי שהיה ממקימי מושב עין יהב הגיע לערבה ב-1959, הקים משק ומשפחה, נהרג בתאונת דרכים בכביש המוביל ממעלה עקרבים לערבה. בן 76 היה במותו.

גדיש של צופר.

בהיאחזות הנחל בצופר (צוקים של היום). זה היה שלב המושבוץ במושב הטוב של המילה, עם תחושת ראשוניות שאין כמותה - בוראים עולם חדש. מהר מאד אנחנו מבינים שמהו חסר. למרות העבודה הקשה, התוצאות החקלאיות שלנו הנחלאים בהחלט ניתנות

עניתי בחיך מלא דמעות שאין לי מושג, ואני ממש ממש לא זוכר איך התחיל הרומן, ומי עשה את הצעד הראשון של הריקוד המשותף הזה, אבל מי אם לא גדיש, מי עוד יכול היה! שנת שבעים ושש במאה הקודמת, הגרעין הראשון של צופר לקראת שחרור מהצבא

בדרך, קצת אחרי שנודע לנו על לכתו של עוזי, שאלה אותי ענת: "תגיד, איך בכלל התחיל הרומן הזה שלנו בצופר עם עוזי, למה ואיך, דווקא עוזי?"

צילומים באדיבות המשפחה

לשיפור, ובעדינות איך נאמר - יש טובות ומוצלחות מהן.

גדיש מגיע - אחרי סיבוב ראשון ועוד אחד, וכמסקנה ראשונה ומידית, עוד הרבה לפני שאנחנו שואלים, הוא אומר: "הגן ירק קטן מדי. תכפילו את השטח. אני אגיע 3 פעמים בשבוע, כמה שצריך ויהיה בסדר!"

תוך שנה גן הירק לא רק מוכפל אלא גדל פי ארבעה, ובהתאם לכך גם הביקורים של עוזי. "תתחילו לשטוף את הקרקע. לא פחות מ-1200 קוב לדונם. על קרקע בתולה תגדלו חציל ועגבנייה. לפלל מאור על הקרקעות הוותיקות. רק שתדעו, גידלנו כאן פרגים לפני שנים. כאן, בעגבנייה, תעלה במים ותן קילו אוריאה לדונם." "עוזי, אמרת קילו בשבוע שעבר, וזה בדיוק מה שאני נותן." עוזי בתשובה מחייך ואומר: "כנראה שזאת הבעיה. ממתי קילו אוריאה זה בדיוק קילו".

זה היה הריקוד המופלא שלנו עם גדיש מדי שבוע בשבוע, לכולנו ברור שזה ממש לא רק התעסקות בבצל, לפלל, מלון עוגן או טל דבש. צעד אחר צעד, עקב בצד אגודל, עוזי אתנו. מעורב אך לא מתערב, ובדרכו משפיע. לגדיש, שהיה חבר גרעין א' לעין יהב, יש חברות של כבוד בגרעין א' לצופר.

עוזי היה מעורב באיתור המיקום של נקודת הקבע למושב צופר. בסקר קרקעות - הגיע, חפר, טעם מהחמדה, ירק קצת, ופסק: "ממש לא מלוח, ואין בעיה".

תקופת המושבוץ הסתיימה, החלה החלוקה למשקים פרטיים ועוברים ליישוב הקבע. המחויבות של עוזי לא קטנה אלא, להיפך, גדלה. התחלנו עשרים ושלוש משפחות וגדיש אחד שמסתובב לו ממשק למשק במסירות שאין כמותה, בחיך ביישני ועם סבלנות אין סופית - שילוב שעשה את שלו.

בשנות השמונים המוקדמות במאה הקודמת. בתקופה שבה התבסס משק משפחתי על עבודה עצמית, כל המשפחה עובדת בשדה עם עזרה של מתנדב אחד או שניים. גידלנו עגבניות שרועות, בצל, ו-30 ערוגות של פלפל מאור - ואיש ענק עם גופייה אפורה, מכנסיים קצרים, ובמקרה הטוב גם סנדלים, עושה הפסקה של שלוש-ארבע שעות מהעבודה במשק שלו ואומר לציפי אשתו: "אני קופץ לסיבוב בצופר וחוזר לשדה".

הביטחון, השקט, המסירות והנחישות של עוזי תרמו לתחושת הקסם שהייתה לנו בשנים הראשונות. בעזרתו ובזכותו לא חווינו קושי, אלא הבנה שהכול אפשרי. הידיעה

המוחלטת שיש לנו את עוזי, עשתה את שלה והיא ליוותה אותנו לא רק בשנים הראשונות. מעורבותו נעשתה מתוך תחושת שליחות ובהתנדבות מלאה.

בשנת 1987 הציעו לי לטוס לדרום אפריקה להדרכה חקלאית לתקופה של שנתיים. הרמתי טלפון לעוזי: "בואו נדבר" הוא אמר. אחרי קפה שחור חזק בלי סוכר ושיחה של שעתיים נשאר לי משפט אחד של עוזי שמבטא את הכול: "לחו"ל נוסעים לטייל, חקלאות עושים כאן בבית בערבה".

קצת אחרי שנודע לנו על לכתו של עוזי גדיש, שאלתי את ענת: "תגידי, את חושבת שעוזי ידע מה גודל החוב שאנו כמושב חבים לו ועד כמה אהבנו אותו..."

כל כך מקווים שכן.

אנחנו נפרדים בכאב גדול מעוזי, שהיה עבורנו "אבא מלווה", תמיד לצדנו, הוא היה הרבה יותר ממדריך, מורה דרך או חבר. חברי מושב צופר.

שמורת טבע

עודד קינן

פרופסור אמוץ זהבי הלך לעולמו לפני שבועות ספורים. אמוץ, ממקימי החברה להגנת הטבע, היה חלוץ ומהפכן. הוא פעל בחייו למען שמירת הטבע בישראל והוביל מחקר מקורי ומהפכני העוסק בחיבור בין התנהגות בעלי חיים לדפוסים של חברה לקהילה. הוא ניחן ביכולות שכנוע ומעשיות נדירות, וידע לחבר אליו שותפים ולגייסם לעשייה. אמוץ טיפח דורות של חוקרים, צפרים, שומרי טבע וסביבה.

בשקיקה את הכתוב בספר, ובסיומו כבר ידעתי מה אני רוצה לעשות כשאיהיה גדול.

מספר שנים לאחר מכן, בסיוע מכרים וחברים שקישרו ביני לבין אמוץ זהבי (ושוב תודה לאייל ברטוב...), בראש השנה של שנת 2001, דרכה כף רגלי לראשונה בבית ספר שדה חצבה לקראת עבודתי החדשה כטכנאי במחקר הזנבנים. כבר בבוקר החג, בערך בשעה 04:30, אספו אותי אמוץ ואבישג ברכב הפיג'ו 205 החבוט שלהם והובילו אותי במעלה ואדי מדברי. בסוף הנסיעה הורה לי אמוץ לשבת בסמוך לעץ הלינה של הזנבנים, ביקש ממני לעקוב אחריהם לכשירדו מהעץ, הצביע על כיוון כללי באזור מרוחק ולא מוכר שאלי אצטרך להגיע בסיום התצפית, המשיך בנסיעה והותיר אותי לבד ומעט מפוחד בלב המדבר. ישבתי ספון תחת העץ ושמרתי על שקט מופתי. לפתע הבחנתי בצללית של יצור ענק מתקרבת לעברי. זה היה צבוע מפוספס, גדול הטורפים בישראל. הצבוע לא שם לב לנוכחותי והתקרב לו לאיטו לבדו לעברי, רק מטרים ספורים ממני הוא הבחין בי ופתח במנוסה מבוהלת. מספר דקות אחריו חצה עדר ראמים את הדרך, פרסותיהם תופפו על האבנים, ומזווית מסויימת נראה כאילו חדי קרן חותכים את אורו הראשון של הבוקר. לבסוף, עם האור הראשון, התחילו הזנבנים לרדת מהעץ. הם הצטופפו והתחילו לקפץ זה לצד זה בטקס מיוחד שחוקרי הזנבנים מכנים "ריקוד הבוקר". היה זה אחד הבקרים הקסומים בחיי. מאוחר יותר באותו בוקר

החיים (התעניינות שהחלה ביום שגיליתי את "טבעת המלך שלמה" של קונראד לורנץ). על הכריכה הלבנה של הספר, התנוסס איור יפהפה של זנבנים מצטופפים על ענף הרנוג (ציור פרי ידיו המוכשרות של עמיר בלבן), וכותרתו הייתה ארוכה ומאתגרת במיוחד: "טווסים, אלטרואיזם ועקרון ההכבדה" מאת אמוץ ואבישג זהבי. במהלך החופשה הקצרה הזו לא פגשתי חברים, לא נחתי מול הטלוויזיה ובקושי תקשרתי עם משפחתי, רק גמעת

לפני קצת יותר מ-20 שנים, ביום שישי, ירדתי מהאוטובוס בתחנה המרכזית הישנה בתל אביב, בדרכי לבית הוריי לחופשה קצרה מהצבא. כהרגלי בקודש, ניגשתי לחנות של החברה להגנת הטבע ששכנה מתחת לבנייני ההנהלה ברחוב השפלה כדי לראות מה חדש בעולם הצפרות והטבע בישראל. בעומדי מול חלון הראווה, קלטתי ספר שנראה לי מעניין במיוחד. באותה תקופה כבר התחלתי להתעניין באבולוציה ובהתנהגות של בעלי

צילום: אור ברגהאוס

ארוחת בוקר בשמורה

אמוץ והזנבנים

צילום: עודד קינן

אספו אותי אמוץ ואבישג והזמינו אותי לארוחת בוקר בדירתם הצנועה שבבית ספר שדה חצבה, ארוחת בוקר שאותה מכיר כל מי שעבד פעם עם זנבנים. הארוחה כוללת ביצה מקושקשת, פרוסת לחם, גבינה לבנה (וגבינת סויה לאמוץ), טחינה ולקינוח חלבה. מאז ועד היום אכלתי איתם עשרות ארוחות בוקר, ולמרות שבכולן הוגש אותו מזון בדיוק, השיחות המרתקות, הוויכוחים מלאי הלהט והרעיונות המקוריים שאמוץ העלה, נתנו לכל ארוחה טעם אחר, עשיר ומיוחד.

אמוץ ואבישג זהבי ליוו אותי בכל אחד מהצמתים החשובים בחיי. אמוץ היה זה שהמליץ לי ללכת ללמוד באורנים, והוא גם הגיע לטבעון לקראת סוף לימודי התואר הראשון שלי על מנת לשכנע אותי לחזור לחצבה ולעשות שם את התואר השני בהנחייתו. אמוץ גם נתן לי את רשותו לקחת את כל הכרטיסיות והתצפיות שהוא ועוזריו אספו לאורך השנים ולנתח אותן במהלך עבודת הדוקטורט שלי. הוא לא הסכים כמובן עם אף אחת ממסקנותי, אבל זה לא הפריע לו להמשיך לתמוך ולעזור לי בכל שלב בחיי. אמוץ זהבי לא היה אדם פשוט, מי שנקלע איתו לוויכוח ולא הכירו, יכול היה לצאת מהשיחה מבוהל ומפוחד. גבותיו הסבוכות של אמוץ ותווי פניו החזקים היו מתכווצים, טון דיבורו היה עולה, והוא היה מגן בלהט על תפיסתו, ללא נכונות רבה להקשיב לדובר שישב מולו. אך מי שהכירו ידע שזו הדרך שבה הוא מדבר, ואין שם כעס וטינה אלא רק להט אמיתי ותפיסת עולם ייחודית. מעולם לא פגשתי אדם שמוחו חריף יותר ותפיסת עולמו מקורית יותר משל אמוץ. לאמוץ הייתה יכולת מדהימה למצוא פתרונות פשוטים ואלגנטים לבעיות המורכבות ביותר. הידע העצום שלו וההיכרות האמיתית והאינטימית עם הציפורים והמדבר העניקו לו יכולת לקרוא את השטח ולהבין את התנהגות הציפורים כאילו הוא בעצמו אחת מהן.

בשנותיו האחרונות חווה אמוץ נחת רוח רבה בשל ההכרה של הממסד האקדמי בישראל בחשיבות עבודתו ופעילותו. הוא קיבל פרסי מפעל חיים מהמשרד להגנת הסביבה, מהחברה להגנת הטבע, מהחברה לזואולוגיה בישראל, מהאגודה הישראלית לאקולוגיה ומדעי הסביבה ומקרון פיסן היוקרתית בפריז, אך יחד עם זאת, המשיך להרגיש כי הממסד האקדמי טרם אימץ כראוי את תיאוריית ההכבדה, במיוחד בכל הקשור לאלטרואיזם ולחברתיות בטבע. בשנים האחרונות המשיכו אמוץ ואבישג והרחיבו את עיקרון ההכבדה גם

באוניברסיטת תל אביב ורשות שמורות הטבע, המשיך אמוץ לפעול ללא לאות לשמירה על הערבה והנגב, כולל הקמת עמותת "ארץ בראשית" לשמירה על מרחבי הנגב וסיוע למאבקים סביבתיים בכל רחבי הארץ. עונת הרבייה של הזנבנים בעיצומה ומחר אצא לטבע את גוזליה של קבוצת "פולשים". את הקבוצה טיבע אמוץ לראשונה בשנת 1972 וזוהי קבוצת הזנבנים הוותיקה ביותר ששרדה בתחנת המחקר. מחר בבוקר אתן לכל אחד מהגוזלים שם המורכב מארבע טבעות צבעוניות, שם שילווה אותם ויאפשר לנו להכיר אותם באופן אישי, בדיוק כפי שהכיר אמוץ את אבותיהם ב-45 השנים האחרונות. אבל הפעם, בניגוד לכל מאות הטיבועים שערכת בעשור וחצי האחרונים, לא אוכל להתקשר לאמוץ, לספר לו על מהלך הטיבוע, ולרכל איתו על אודות הזנבנית הסוררת או הזנבן הנקמן. דמותו של אמוץ תמשיך ללוות אותי בכל אשר אלך, במחקר, בחינוך ובשמירה על הטבע שלנו, והוא יחסר לי מאוד. יהי זכרו ברוך.

למנגנוני תקשורת הורמונלים בגוף, הם ערכו מחקרים ספרותיים ושיתפו פעולה עם חוקרים בתחומי הביוכימיה על מנת להראות כי גם התקשורת הבין-תאית מבוססת על אמינות. בביקורי האחרון אצלו הביע אמוץ תסכול עמוק מכך שהקהילה המדעית מסרבת לפרסם את מאמרם האחרון בנושא. עד ימיו האחרונים המשיך אמוץ לקדם ולדחוף את תפיסתו המדעית ואני בטוח שלא ירחק היום והמחשבה המהפכנית שלו תהפוך להיות חלק מהמוסכמות המדעיות.

גם בתחומי שמירת הטבע בישראל לא שקט אמוץ על שמריו עד יומו האחרון ולא אמר נואש לעולם. בתחילת השבוע האחרון הוא עוד הספיק לצרף את קולו למאבק המתחדש על עמק ססגון, ובפגישתי האחרונה איתו, כשבוע לפני מותו, עוד דנו בעתידה של עמותת "ערבה שמירת טבע", שאותה הקים כשלקח על עצמו להוביל את בית ספר שדה חצבה לפני כשני עשורים. מעבר לחלקו בהקמת שמורת הטבע הראשונה בישראל, הקמת החברה להגנת הטבע, המכון לחקר שמירת הטבע

רועי גילי
צילום: אלכס ליבק

כח חרס הנשבר

כלי חרס הם אחד המאפיינים הראשוניים להתבססותה ולעיצובה של חברה. הם משאירים חותם ומספרים סיפור. גם משבריהם ניתן לראות, להרגיש, לחבר ולדמיין את שלמותם, את יוצריהם ואת התפקיד שמילאו. מסע אל הכדרים שהיו, ואל הקרמיקאות שבינינו. סיפור על חומר ורוח.

חומר ביד היוצרת

ליונה עופרן יש קסם בידים. כשהיא מניעה את האובניים, קופצים עליהם כדורי החמר בשמחה, מתאזנים ומשנים צורה, יש משהו פלאי באופן שבו מכשף מגעה של היד המיומנת

יונה היא אוטוידקטית שלמדה את הקדרות כמעט בלי לימודים פורמליים, ואולי לכן כשאני מדבר איתה נדמה לי שהכלים מדברים. הם מספרים לי על שלושים ושבע שנים בערבה ועל אהבה לאנשים לאדמה ולמדבר.

את הכדור החום, מעניק לו צורה וחיים. יש לה קו עיצובי משלה שמתאפיין בהרבה כבוד לחומר ושימוש מועט בגלזורה, עיטורים פשוטים וקלאסיים (אותם היא משרטטת בעזרת קוץ של דורבן) וגימור חסר פשרות.

צילום: אלכס ליבק

יונה עופרן

כלל) האמונים על שחזור ממצא כלי החרס. עבודתם של הרפאים נראית לי תמיד כסוג של מעשה כישוף בו מתכתב המשחזר עם האומן הקדום ומפיח רוח חיים בנשמתם של הכלים השבורים שנשכחו זה לא מכבר והיו למעצבה. כמה חפירות חשובות ניהלו פיטרי גם בארץ, בעיקר בצפון הנגב, ואפילו לאזורנו (לערבה) הגיע בערוב ימיו, אך את מלוא הישגיו המחקריים המופלאים ואת תרומתו האדירה למדעי הארכיאולוגיה לא אוכל לתאר מפאת קוצר היריעה.

מהפך בשלהי הפרהיסטוריה

הקראמיקה שמלווה את בני האדם כבר משלהי התקופה הניאוליתית - "תקופת האבן החדשה" לפני כ-9000 שנה - מייצרת טביעת חותם תרבותית מובהקת. שינויים ביכולות הטכנולוגיות ובאופנות כלי הבית עשויים להעיד על שינויים תרבותיים ושינוי באופי האוכלוסייה, ובשונה מחומרים אורגניים, הקראמיקה נשברת אך אינה מתכלה. "רוחה של כל תקופה משתקפת גם בקראמיקה שלה, הרי הרוצה ללמוד את התקופה, ילך גם אצל חרסיה", כך כתבה לימים הארכיאולוגית וחוקרת הקרמיקה רות עמירן. ואכן, סיפורן של חליפות העיתים ותהליכי היוולדן, התפתחותן ומותן של תרבויות - משתקפים ללא משוא פנים, בחפצי ובכלי החרס. סיפור, שלעיתים, בעיקר בתקופות הקדומות, אין לו כל אזכור במקורות הכתובים. היום כששינויים טכנולוגיים מנהלים ומנווטים את חיינו חדשות לבקרים, קשה להבין באמת את חשיבותו העצומה של השינוי

הכמיהה למכמניה של מצרים העתיקה ליוותה אותו תמיד. כשהגיע לארץ הפרעונים בשנת 1880 והוא בן 27, הזדעזע ממדי החרס וחפירות השוד באתרי העתיקות. מחקריו הראשונים עסקו באדריכלות הפירמידות ובמדידתן, ואולם המתח שבין שרידי העבר הדוממים לחיוניותם של חיי היומיום ריתק

החומר הרך זוכר, ולקרמיקאות בערבה יש סגנון, לכל אחת מהן מגע משלה. כארכיאולוג, מרתקים אותי ההבדלים האלו מפני שלא פחות מכפי שהחרסים מספרים את סיפורה של תקופה, הם מספרים את סיפורה של היד שיצרה אותם

אותו, כך העיד לימים והיה לחוויה המכוננת של התפתחותו המקצועית כארכיאולוג. פיטרי הצעיר גילה עניין רב דווקא בשברי החרסים (שעד אז לא עניינו את הארכיאולוגים כלל ועיקר) וכך פיתח כאוטודידקט את הטיפולוגיה (תורת הטיפוסים) הקראמית: זיהוי תרבויות העבר באמצעות שחזור כלי החרס שלהן והתחקות אחר השינויים בעיצובם ובטכנולוגיית הייצור שלהם. עד מהרה אומצו שיטותיו המהפכניות של פיטרי והפכו לכלי עבודה עיקרי בחפירות ארכיאולוגיות בעולם כולו. קשה היום לדמיין חפירה ארכיאולוגית בלי צוות רפאים (משום מה אלו נפאיות בדרך

גם לשלומית מצוקים יש קסם בידיים. זה קסם שונה, קלאסי ומלוטש. הקסם של קרמיקאות שראתה עולם ועברה בכל מסלולי הלימוד הפורמליים והבלתי פורמליים אבל לא איבדה את התשוקה להמשיך וללמוד. הקו העיצובי שלה נקי ולכלים יש "עמידה" אצילית ומסוגננת, מגע מרפרף של אצבע שמצייר ערבסקה מושלמת או צוואר מעודן. החומר הרך זוכר, ולקרמיקאות בערבה יש סגנון, לכל אחת מהן מגע משלה. כארכיאולוג, מרתקים אותי ההבדלים האלו מפני שלא פחות מכפי שהחרסים מספרים את סיפורה של תקופה, הם מספרים את סיפורה של היד שיצרה אותם. זהו גם סיפורה של הטיפולוגיה הקראמית, אחד מתחומי המחקר המרכזיים בארכיאולוגיה המודרנית, שפותח במאה ועשרים השנים האחרונות, וסיפורו של פלינדרס פיטרי, אחד מגאוני המדע, שפיתח וניסח אותה.

בעקבות החרסים

המוכרים בחנויות העתיקות בעיר צ'ארלטון שבחבל קנט הסמוך ללונדון, למדו לחבב את הנער הנבון שהרבה לבקר אותם ולהתבונן בסקרנות במרכולתם, בשלל השמאטעס ובמטבעות העתיקים. ואולם איש מהם לא העלה בדעתו, אי אז בשנות השישים של המאה ה-19 שהצעיר החיוור והחולני, פלינדרס פיטרי שמו, יהיה לימים להרפתקן גדול ולאבי הארכיאולוגיה המודרנית. מגיל צעיר מאוד גילה פיטרי עניין בעתיקות, ובעבר, ולמרות שהיה נער מוכשר, מאס בלימודים הסדירים. בריאותו הלקויה כפתה עליו לשהות תקופות ארוכות בבית הוריו בבידוד. סקרן ומרותק הוא הרבה לקרוא על סודותיה של מצרים העתיקה שצפונותיה החלו להתגלות על ידי החוקרים האירופאים באותם הימים, וכאיש צעיר ודעתן גיבש את ביקורתו הנוקבת על שיטות המחקר של הארכיאולוגים בתקופתו. כשהבריא, צעד וסקר את חבליה הכפריים של אנגליה מוקסם מתעלומות העבר, אבל

פלינדרס פיטרי 1853-1942 בצעירותו (ויקיפדיה) ובערוב ימיו 1937 ציור: לודוויג בלום, ספריית האוניברסיטה העברית

החרס ליעיל ותעשייתי, בימינו, מעטים הם הקדרים שעובדים בטכניקה הידנית. נחמה חרך מצוקים היא אחת מהן, מגיל צעיר מאוד ידעה נחמה שכשתגדל תהיה קרמיקאית, היא אוהבת לעבוד גם על אובניים, היא מספרת, אך העבודה הידנית משרה עליה רוגע והלך רוח מדיטיבי. כאילו לא חלפו אלפי שנים, היא לשה את גושי החמר בידיים מיומנות, מגלגלת אותם לנחשים דקים ואחר כך שוזרת אותם זה על זה בטבעות ומהדקת לקערה עדינה. לכלים שנעשו ביד, ללא אובניים, יש יופי שונה גולמי ומעורר השראה. בסטודיו הקטן שלה בצוקים, מונחים כלי החרס היפים על מדפי עץ, החלונות פתוחים ובאוויר תחושה של נינוחות מן הסוג שגרם לה לעזוב את הסטודיו המרווח במושב משמרת ולעבור לערבה.

ישן בנות

בדומה לרפאות הפך העיסוק באומנות הקדרות בימינו, למקצוע נשי מובהק. חוקרי מגדר וציניקנים יאמרו ודאי שיש בה במגמה הזו להעיד על ירידת ההכנסה שמתלווה בדרך כלל לפמיניזציה של המקצוע. אני אינני בטוח שזה הסיפור, לא כולו על כל פנים. האמנם הייתה זו גם מציאות החיים בתקופות הקדומות? חלק מן החוקרים סבורים כך ומדגישים את תכונותיו של החמר: לעומת העצם, העץ והאבן ששימשו כחומרי הגלם העיקריים בתקופה הניאוליתית, העניק החמר הפלסטי והרך שפע של אפשרויות עיצוביות ללא שימוש בכוח פיזי. ואולי היה זה טבעו הרך והמתסר של הטיין, העדינות ואורך

צלמיות אדם מעין ע'זאל
Archaeological_Museum_Amman_Jordan 0822

צילום: אלכס ליבק

נחמה חרך

הנכונה עד שיקשיח ויהיה לחרס. מרבית הקדרים הקדומים השתמשו ככל הנראה

הנגב והערבה היו מאוכלסים במהלך התקופה הקדם קראמית באוכלוסייה נוודית דלילה של ציידים לקטים. השאלה כיצד ומתי הגיעה הקראמיקה למדבר מעסיקה את החוקרים במשך שנים רבות ואפשר שלעולם לא יימצא לה פתרון

בחומרי גלם מקומיים שהרכבם ואיכותם השתנו לעיתים. הקרמיקאות תמר בלייברג ז"ל ומרים אורן תבל"א מעין יהב עבדו עם חומר מקומי שאספו מאדמת הסחף של מאגר עין יהב. מרים זוכרת שהחומר היה נוח מאוד לעבודה אך "סבל" מעורקי גבס ש"התחבאו" בטיין, פגעו באיכותו וגרמו להתפוצצויות בדופן הכלים. עם הבעיה הזו ניסתה תמר להתמודד, בדומה לקדרים הקדומים, בעזרת הוספת חומרים נוספים, בעיקר חול, לחומר הגלם, אך את הרצפט המדויק של תמר טרם מצאתי. כלי החרס הקדומים נעשו בבתי יוצר ביתיים בעבודה ידנית ולמעלה מ-4000 שנה חלפו מן היום בו החלו ראשוני הקדרים לפסל וליצור בחומר עד להמצאת האובניים המהירים שהפכו את ייצור כלי

הטכנולוגי שהביאה איתה הקראמיקה לעולם של שלהי התקופה הניאוליתית. לא פחות מכפי שהעניקה הטכנולוגיה החדשה אפשרויות להכנת כלי אחסון ובישול, העניק החומר החדש והחושני, אפשרויות יצירתיות ועיצוביות מופלאות. במפץ הטכנולוגי הגדול הזה, ובמהפך הקוגניטיבי שנלווה לו, הבחינו חוקרי ארץ ישראל ועבר הירדן, שנדהמו לגלות שפע מופלא של אמנות קראמית באתרים הארכיאולוגיים הגדולים של שלהי התקופה הניאוליתית: שער הגולן, ריחו ועין ע'זאל שבעבר הירדן. רות עמירן חדת האבחנה, שבחנה את תהליך הכנתן של צלמיות אדם מעין ע'זאל, הבחינה בהתרגשות שהפסלים הללו נבנו מחמר נקי ללא תוספת של חומרים מייצבים (בשונה מן המקובל במרבית המסורות הקראמיות) ראשיהם משוקעים בחומר ואפיהם מודגשים, ככתוב: "וַיִּצֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם, עֹפֶר מִן הָאֲדָמָה, וַיִּפֹּחַ בְּאָפְיוֹ, נְשִׁמַת חַיִּים" (בראשית ב' ז'). האמנם משקף התיאור המקראי של בריאת האדם, שנכתב אלפי שנים מאוחר יותר, את תחושת הגילוי והכוח שבבריאה מן החומר, אותה תחושה משכרת שחשו אי אז, ראשוני הקדרים?

חומר מקומי

הכנתו של כלי חרס איכותי היא מלאכה מורכבת. את הטיין יש למצוא או להפיק, לזקק ולהעשיר במינרלים שיקשיחו אותו ("חסמים"), ללוש ולהפוך אותו לחמר, לעצב אותו ולבסוף לשרוף אותו באש בטמפרטורה

צילום: באדיבות שלומית

שלומית זלוטוגורזקי בעבודה

את נופי החוואר הירחיים. בחפירת הצלה ניתן יהיה להציל את מרבית כלי החרס העתיקים, מן הגורל האכזר הזה, אבל לאתר העתיק - מזכרת נדירה לקיומן של תרבויות המדבר - לא תהיה תקומה.

כשהתבוננתי באדמת המדבר המבותרת ובעצמתו של ההרס, חשבתי על הנופים שעמדו בכדידותם אלפי שנים - עדיים למסעותיהם של ראשוני האדם במדבר ועל הזיכרון שמתפוגג תחת גלגלי המשאיות והטרקטורים לאבק לבן. כמה שבירים הם שרידי חיינו וכמה דומים אנחנו, בני האדם, לחרסים שבראנו מרוחנו ובצלמנו. בדעתי עלו מילותיו המצמררות של פיוט יום הכיפורים העתיק:

**אֵמֶת כִּי אַתָּה הוּא יוֹצֵרְךָ
וְאַתָּה יוֹדֵעַ יִצְרְךָ
כִּי הֵם בְּשׂוֹר נְדָם.
אָדָם יְסוּדוֹ מֵעֶפֶר,
וְסוֹפוֹ לְעֶפֶר
בְּנִפְשׁוֹ יִבֵּיא לְחֶמּוֹ
מְשׁוֹל כְּחֶרֶס הַנְּשֻׁבֵר**

(מתוך "ונתנה תוקף")

על העזרה, הפתיחות והידע הרב שחלקו איתי אני מבקש להודות לקרמיקאיות שחר זהבי, מרים אורן, יונה עופרן, שלומית זלוטוגורסקי ונחמה חרך, וכן לד"ר טלי גיני מרשות העתיקות לגדעון רגולסקי ולארכס לייבק שמביא איתו תמיד את המזוזה.

של כבשנים עתיקים מן הסוג הזה מרגשת במיוחד מפני שהם מהווים עדות ייחודית וברורה לאחת מקפיצות הדרך המשמעותיות בהתפתחותן של תרבויות המדבר.

בחורף 2016 הצטרפנו גדעון רגולסקי מפארן

"זר" שאיננו בקי בארכיאולוגיה של המדבר, אולי לא יבין זאת, אך באתר המגורים הזה מצאנו קראמיקה ומספר מוקדי אש מרשימים שמספרים את סיפורה הנדיר של ראשית הקדרות במדבר

ואנוכי לסקר של רשות העתיקות שנערך באזור מצוק הצינים. זהו האזור שנמצא בקצה שטח זיכיונות הכרייה של מפעל צין. וכך נשאנו רגלינו וגלגלינו אל אחד האתרים הנדירים מן התקופה הנאוליתית הקראמית. "זר" שאיננו בקי בארכיאולוגיה של המדבר, אולי לא יבין זאת, אך באתר המגורים הזה - חידתי, חד שכבתי ודל בממצאים לכאורה - מצאנו קראמיקה ומספר מוקדי אש מרשימים שמספרים את סיפורה הנדיר של ראשית הקדרות במדבר. התרגשות גדולה. את דרכנו מן הערבה לעין שרב עשינו בשטחי הכרייה העצומים של המפעלים, שגורסים באלימות את אדמת המדבר לפוספט, השטח הזה נידון בעתיד הקרוב להיות למחצבה. בעיניים כלות ראינו כיצד מתקרבים הכלים הכבדים אל האתר העתיק, מועכים בדרכם

הרוח שנדרשו להכנתו ועיצובו, שאפשר לבנות המין היפה "לתבוע חזקה" על תהליך ה"לידה" היצירתי הזה.

נחרס הנשבר

הנגב והערבה היו מאוכלסים במהלך התקופה הקדם קראמית באוכלוסייה נוודית דלילה של ציידים לקטים. השאלה כיצד ומתי הגיעה הקראמיקה למדבר מעסיקה את החוקרים במשך שנים רבות ואפשר שלעולם לא יימצא לה פתרון: האם היו אלו יודעי ח"ן שהגיעו מהצפון ושימשו כסוכני ידע ורעיונות, או שמא אוכלוסיות שהיגרו עם תרבותם החומרית אל המדבר? בצפון הארץ מקובל לתארך את ראשית התקופה הקראמית לכ-8400 שנה לפני זמננו. באזורנו הדעות חלוקות בנושא, והארכיאולוגית טלי גיני אף סבורה שהתרבויות הקראמיות הופיעו במדבר באיחור "אופנתי" רק בראשית תקופת הברונזה (כ-5000 שנה לפני זמננו). מבחינת הממצא הארכיאולוגי הגיעה ההתפתחות הזו בד בבד עם ביות העז והכבש והמעבר לדפוסי חיים של נוודות רועים. חרסים מראשית התקופות הקראמיות מכל מקום הם הנדירים מכל הטיפוסים הקראמיים: את כלי החרס המועטים שיוצרו בתקופות הללו ניתן לזהות על פי מגעם המחוספס שמסגיר חומרי גלם מקומיים (בעיקר חוואר ומעט "חסמים" - שברי אבן צור וגרניט), הכנה ידנית (ללא אובניים) ואיכות צריפה נמוכה. באתרי המגורים מן התקופה הזו ניתן לזהות כבשנים חסרי אחידות בצורתם שהיו בתי היוצר להכנת ראשוני כלי החרס. מציאתם

קראמיקה מאתר נאוליתי בצפון הערבה צילום: רועי גלילי

בשם האב

רינת רוזנברג

צילום: יונתן בלום

רן גוראון

”כשהייתי בן 14 התחיל הקשר של אבי עם אזור הערבה. אני זוכר סיפורים שסיפר בבית ונסיעות משותפות שלנו שכללו עצירות שבהן נשארתי ברכב או בסביבתו הקרובה ותמיד הייתה בסביבה חממה. אבא שלי היה נפגש ומדבר עם אנשים, ואנחנו היינו מחכים. מאוחר יותר גם הכרתי את חלקם באופן אישי. אבל זה כבר היה שנים רבות אחר כך.” זה הזיכרון הראשון של רן גוראון לקשר שלו עם הערבה. זיכרון משנות השמונים של המאה העשרים. שיחה עם רן על אביו יאיר גוראון ז”ל ועל הקרן שהקימה משפחתו לזכרו.

משפחת גוראון

יאיר גוראון ז"ל

הזה, שהוא גם שינוי תפיסה, והוא לדעתי מסוג המהלכים והרגעים האלה שלא קורים הרבה. מהלך שאינו בבחינת רעיון אקדמי תיאורטי אלא יצירת מעשה של ממש על ידי שילוב של מספר שותפים בעלי עניין ומחויבות. זה כלל את אילן אורן, ראש המועצה באותם ימים, את משרדי הממשלה שגויסו והתחייבו למהלך ואת אנשי המקצוע בערבה שיכלו ותרמו לקידום המהלך החלוצי הזה. אני זוכר את האנשים האלה, את אילן אורן, רבקה אופנבך, רפי דיין ואבי כדן, מפגישות שאבי קיים איתם בבית ברחובות ומהעצירות שעשינו בערבה, כשאני מביט מרחוק מהרכב וממתין שנמשיך בנסיעה..."

מיום הקמתו של המו"פ בשנת 1985 עד שנת 1990 ניהל יאיר את המו"פ. יאיר נפטר ממחלת הסרטן בגיל 47. רן היה אז בן 22, חייל משוחרר.

"כשאבי חלה ליוויתי אותו לטיפולים ולנסיעות, והיו הרבה. בתחילה הוא עוד המשיך את עבודתו והיה מגיע גם לערבה. הייתי צעיר מאוד כשאבי נפטר. השתחררתי מהצבא מעט קודם, עבדתי במלצרות ולמדתי לפסיכומטרי. היום אני יכול לומר שהמוות שלו והפרידה המוקדמת ממנו יצרו חוסר מאוד נוכח. העובדה, שלא יכולתי להיעזר בו בצמתים של קבלת החלטות ושהוא לא היה נוכח לצדי, הייתה לחוויה מאוד מתסכלת בנוסף לטרגיות הברורה. משקל עצום ומורכב מאוד הונח עליי."

רן למד כלכלה ומנהל עסקים באוניברסיטה העברית. הוא עבר לירושלים יחד עם מיכל צוקר, חברתו באותם ימים, בהמשך נישאו. "התחלתי פרק חדש בחיי. למדתי לתואר ראשון ולתואר שני והתחלתי לעבוד בייעוץ

בדירת שלושה חדרים ברחובות. אבי, שלמד קרקע ומים בפקולטה, עבד במכון וולקני, ואמי הייתה מורה לחינוך מיוחד. ב-1979 קיבל אבי על עצמו את תפקיד מנהל קרן בארד BARD, קרן דו-לאומית (ארה"ב-ישראל) למחקר ולפיתוח חקלאיים. מטרת הקרן הייתה לשכלל את שיתוף הפעולה המדעי והטכנולוגי בין שתי המדינות, ולקדם מיזמים למחקר

מתוך הפעילות של קרן BARD נוצר מהלך שהוביל לימים להקמתם של המו"פים החקלאיים. קבוצת אנשים עם חזון משותף הובילה את תפיסה, והוא לדעתי מסוג המהלכים והרגעים האלה שלא קורים הרבה

מדעי ולפיתוח תעשייתי. למקימי הקרן היה עניין מיוחד בביסוס מחקר חקלאי מעשי ופיתוח חקלאי באזורים גיאוגרפיים שבהם אספקת המים וכמות הגשמים מגבילים את תפוקת היבולים. כיום, המודל של הקרן והפעילות שלה נתפסים כמובנים מאליהם, אבל זה היה מודל מאוד חריג באותם ימים. דרך פעילות הקרן המשותפת הכיר אבא את הערבה. כבר אז היה מעורב במימון של מחקרים בגידול אצות, תחום שהיום חוזר לקדמת הבמה של המחקר. מתוך הפעילות של קרן BARD נוצר מהלך שהוביל לימים להקמתם של המו"פים החקלאיים. קבוצת אנשים עם חזון משותף הובילה את המהלך

רן גוראון הוא בנם של נעמי ויאיר גוראון. יאיר ז"ל הקים בשנת 1982 את מו"פ דרום ובשנת 1985 הקים וניהל את מו"פ ערבה תיכונה וצפונית. לימים, אחרי שנפטר ממחלת הסרטן, שונה שם תחנת המחקר בערבה לתחנת יאיר. חלפו שנים. רן היום בן 48, נשוי ואב לשתיים ומכהן בתפקיד מנכ"ל חברת פלאפון. כחלק מההיערכות לקראת טקס חלוקת המלגות של קרן גוראון לשנת 2017 נפגשנו רן ואני לפני כמה חודשים ביום הפתוח. בטקס עצמו, כמו בכל שנה, הגיעה משפחת גוראון בהרכב מלא. המעורבות של המשפחה והמחויבות שלהם לקרן, שהיא כמו חלק בלתי נפרד מהם, היו מאוד בולטות. והן עניינו אותי. לפני מספר שבועות נפגשתי עם רן במשרדו בגבעתיים. רציתי להכיר אותו ואת התהליך שהביא את משפחת גוראון להקים את קרן המלגות ע"ש יאיר גוראון לפני שמונה שנים.

התפאורה בקומה השישית בבניין פלאפון בגבעתיים שונה מאוד מהתפאורה בערבה. בניגוד להמתנה ליד חממה במדבר, ההמתנה כאן הייתה שונה לגמרי. נוף עירוני נשקף מן החלון לכל מלוא העין. קבענו פגישה בלוח הזמנים העמוס של רן, המנהל ארגון גדול ומורכב באחד הענפים הדינמיים והתחרותיים ביותר שיש כיום.

מתחילים בהתחלה

"הוריי היו קיבוצניקים. נעמי אימי נולדה וגדלה בקיבוץ גת ואבי בקיבוץ נאות מרדכי. הם נפגשו במהלך שירותם הצבאי בסיירת הצנחנים. הקימו משפחה, ארבעה ילדים, אני הבכור, אחרי נולדה יעל אחותי והתאומים (בת ובן) טל ואורי. משפחה של עובדי ציבור

כלכלי, לאחר מכן בסטרט אפ ואחר כך נכנסתי לתחום התקשורת, תחילה בסלקום אחר כך בברק 013 ואז בבזק שם עבדתי 10 שנים והייתי המשנה למנכ"ל והיום מנכ"ל פלאפון. אני בשוק התקשורת כבר 20 שנים."

זיכרון ומשמעות

"פטירתו של אבי הייתה שוק לכולנו, למשפחה שלנו ולחבריו. בערבה קיבלו אז החלטה וקראו לתחנת המחקר על שמו. זו הייתה מחווה מאוד יפה והוקרה למפעל שהקים. אבא לא זכה לראות את הצלחת החקלאות בערבה ועוד הרבה דברים שרצה, לא ראה. במשך 20 שנים לאחר מותו היו לנו קשרים חברתיים עם הערבה. חוג מאוד מצומצם, לא היינו חלק מהחיים בערבה או מהפעילות שנעשתה במו"פ."

"חלפו 20 שנים. מלאו לי 40. קצת כמו אבי כשהיה בן 40 והתחיל את המהלך שהביא להקמת המו"פ, הרגשתי צורך אישי לעשות משהו אחר, לחפש אפיק שיוכל לסייע. אמרתי לאימא שלי שעברו 20 שנים וההנצחה של אבא מצויה בשם 'תחנת יאיר' ואני מרגיש שצריך לעשות משהו. אם לא עושים, הזיכרון נשחק."

"אין לנו משאבים רבים, אבל החלטנו לגייס סכום כסף שיאפשר לקדם הנצחה בתחנה. גייסנו מהמשפחה 110,000 שקלים, ועוד לא ידענו איך ומה נעשה בהם. התחלנו לבדוק פנינו לרבקל'ה אופנבך שאיתה היינו בקשר כל השנים, והיא הפנתה אותנו לאילון גדיאל

שהיה אז מנהל המו"פ. חשבנו להקים אולי בתחנה פינה לעובדים. אילון אמר לנו שזה לא נחוץ. שאלנו: 'מה צריך?' ואילון סיפר לנו שהמו"פ מתקשה לסייע לפוסט דוקטורנטים המגיעים לעשות בו מחקר. הם מגיעים על בסיס מלגת מחקר שניתנת להם, אבל הם

היום אני יכול לומר שהמוות של אבי והפרידה המוקדמת ממנו יצרו חוסר מאוד נוכח. העובדה, שלא יכולתי להיעזר בו בצמתים של קבלת החלטות ושהוא לא היה נוכח לצדי, הייתה לחוויה מאוד מתסכלת בנוסף לטרגיות הברורה

זקוקים לתמריץ שיסייע להם בנטל הכרוך בעלויות של החיים בערבה, ואין לנו מה להציע להם. וזה נחוץ. אילון אמר שזו נראית לו מטרה טובה וחשובה, אבל חשבנו ש 110,000 שקלים לא יספיקו. אילון הציע להעניק בכל שנה שתי מלגות של 10,000 שקלים כל אחת. זה יספיק וישרת את המטרה מצוין. עם הסכום שגייסנו יכולנו למעשה להעניק מלגות לחמש שנים. לי זה נראה מכובד וראוי מאוד, וכך נכנסנו למהלך המשותף.

"אילון יחד עם עזרא רבינס שהיה אז ראש

המועצה ונעמי בקר שהייתה מנהלת המתנ"ס, אפשרו להקים את הקרן תחת העמותה של המתנ"ס. כל המנגנון הנדרש ניתן בהתנדבות. בנינו את קרן המלגות עם תשתית של קרן גדולה, כלומר הקמת ועד נאמנים וניהול כספים וכל המנגנון הנדרש לניהול נכון ומסודר. באזכרה בשנה ה-20 לפטירתו של אבי, במעמד בני משפחה וחברים שהגיעו לסיור בתחנה, הכרזנו על הקמת הקרן. חלוקת המלגות בפעם הראשונה התקיימה בטקס צנוע כחלק מהרמת כוסית במועצה. שתי מלגות ניתנו בשנה הראשונה לעודד קינן ולולרייה הוכמן.

"כשאייל בלום נכנס לתפקיד ראש המועצה שנה אחר כך, הוא ראה חשיבות גדולה בקרן ומאוד התחבר למטרה ולפעילות שהוגדרה. אייל החליט שהמועצה תהיה גם היא שותפה ותורמת לקרן. בהמשך, גם הוחלט להוסיף מלגות עידוד לתלמידים מבתי הספר בערבה כולל מבתי הספר באילות ובתמר. פעילות הקרן והמועצה בזירה הזו יוצרת השפעה וערך מוסף למחקר ולקידום של האזור תחת קריטריונים מאוד ברורים והתנהלות מאוד מקצועית. המלגות לתלמידים יוצרות ערך בחיבור של הקהילה למו"פ ולעשייה בו, וזה מעבר להתייחסות לקידום מצוינות."

הקרן שהתחילה את דרכה בסך 110,000 שקלים, שגויסו ממקורותיה של משפחת גוראון, המשיכה לגייס אליה תורמים נוספים. בשבע השנים האחרונות הוענקו 250,000 שקלים ל-40 זוכים. כיום יש בקרן חצי מיליון

חברים ומשפחה בתחנת יאיר במעמד האזכרה במלאת 20 שנה למותו של יאיר גוראון וההכרזה על הקמת קרן המלגות

קרן המלגות על שם יאיר גוראון

האזורית. אנו שמחים שיש ביכולת הקרן לסייע לסטודנטים וחוקרים צעירים בתחילת דרכם המקצועית, חוקרים שמבצעים מחקרים הקשורים לערבה ותורמים להמשך התפתחותה.

מאז הקמת הקרן בשנת 2011 ענו לקולות הקוראים כ-147 תלמידים וסטודנטים. הקרן חילקה 27 מלגות לסטודנטים לתואר שני שלישי ופוסט דוקטורט. כמו כן חולקו מלגות ל-10 תלמידים מצטיינים מבתי הספר התיכוניים בערבה מתוך רצון של הקרן לעודד מצוינות בקרב בני הנוער. חלק גדול ממקבלי המלגות ביצעו ומבצעים את מחקריהם במסגרת המו"פ החקלאי והמדעי בערבה. לשמחתנו, כמה חוקרים (עודד קינן, יעל בר לבן), שזכו במלגת הקרן, סיימו את מסלול הלימודים ונקלטו כחוקרים במו"פ בערבה. יש בכך סיפוק גדול ומימוש חזון הקרן.

רשימת התורמים והשותפים בקרן גוראון: משפחת גוראון, רות פיש, רות שויער, ערן שקד, רפי דיין, "שחם גבעת עדה", רבקי אופיר וחברים, ציפורה בן מיכאל ז"ל, אילן אורן, עופר ניסמן, דניאל ספיר, "גלעד תוצרת מדברית", "זרעים גדרה", "גרין ערבה", אבי כדן, קנ"ט - הקרן לביטוח נזקי טבע בחקלאות, "נדיה ג'נטיקס", שולי הרמן, ניקולס ריימונד לוי, ינקי מרגלית, "בסט קרטון" והמועצה האזורית הערבה התיכונה.

אילון גדיאל
י"ר ועד הנאמנים

תחנת יאיר, תחנת הניסויים המרכזית של מו"פ ערבה תיכונה וצפונית, קרויה על שמו של יאיר גוראון ז"ל, מי שהקים וניהל את מו"פ ערבה בשנות השמונים, איש של חזון ומעש. בשנת 2011, במלאת 20 שנה למותו של יאיר, פנתה משפחת גוראון למו"פ מתוך רצון לתרום ולהנציח את מפעלו של יאיר לאחר שגייסה סכום כסף משמעותי. כך נולדה קרן המלגות על שם יאיר גוראון. הקמת הקרן נעשתה בשיתוף המשפחה, המועצה האזורית, מתנ"ס ערבה ומו"פ ערבה. הסכום הראשוני שגויס ושאתו "יצאנו לדרך" עמד על 110,000 שקלים, תרומת המשפחה. בתחילת הדרך לא חשבנו שנצליח להתקדם מעבר לחמש שנות פעילות (חלוקה של שתי מלגות בשנה). ואולם יש כיום בקרן כמעט חצי מיליון שקלים שגויסו במאמצים משותפים של כל השותפים, ובמיוחד בעזרתם של רפי דיין ואבי כדן שעבדו עם יאיר במסגרת המו"פ, בסיוע של תורמים נוספים וחברות מסחריות ובסיועה של המועצה האזורית הערבה התיכונה. הסכום מאפשר המשך פעילות עם תקווה להגדלה נוספת בעתיד. הקרן מנוהלת בהתנדבות על ידי ועד נאמנים שכולל את רן גוראון בנו של יאיר, בועז הורוויץ מנהל מו"פ ערבה, ד"ר רבקי אופיר מהמו"פ המדעי, ד"ר אביב דומברובסקי המנהל המדעי של מו"פ ערבה, נעמי בקר מנכ"לית החברה לפיתוח ואילון גדיאל. כספי הקרן מנוהלים במסגרת עמותת מתנ"ס ערבה בשיתוף הנהלת המועצה

שקלים המיועדים למלגות בשנים הבאות. "המטרה הראשונית של הקרן הייתה לעודד ולסייע בכניסת חוקרים למו"פ ולחזק את הפעילות המתבצעת בתחנה. אנחנו מצליחים לעשות זאת לדעת. העובדה שהקרן כולה עד השקל האחרון מיועדת אך ורק למטרה זו היא אחד העקרונות החשובים והמבורכים לדעת. למעשה פעילות הקרן מבחינת המנגנון הנדרש נעשית כולה בהתנדבות. אין הוצאה מעבר לתכלית המוגדרת של חלוקת מלגות לחוקרים, סטודנטים ותלמידים - הכסף עובר מהתורמים לזוכים בלבד."

בכל שנה גדל מספר הזוכים במלגות וגדלה ההשפעה הישירה והעקיפה של הקרן. טקס חלוקת המלגות גם הוא גדל והוא מתקיים בכל שנה במסגרת אירועי היום הפתוח במו"פ.

כמו אבי כשהיה בן 40
והתחיל את המהלך שהביא
להקמת המו"פ, הרגשתי צורך
אישי לעשות משהו אחר,
לחפש אפיק שיוכל לסייע.

השנה התקיים הטקס באודיטוריום שבמרכז ויידור בהשתתפות של כמאה בני משפחה, חברים וכמובן הזוכים. משפחת גוראון מגיעה בכל שנה בהרכב מלא לטקס ולוקחת חלק משמעותי באירוע.

"בכל שנה חבר הנאמנים מתכנס במהלך חודש דצמבר על מנת לבחון את הבקשות שהוגשו ולקבוע מי יהיו הזוכים במלגות. בכל שנה בתום ישיבה זו, אילון שהוא יו"ר הקרן והרוח החיה, מי שמוביל ומנהל את הקרן לאורך השנים במסירות וברצינות שאני מעריך מאוד מאוד, יוצא מחדר הישיבות ומתקשר להודיע לזוכים במלגות. זה אחד הימים הטובים בכל שנה מחדש. זה רגע שבו יש תחושת סיפוק מאוד גדולה. אני מגיע בכל שנה למו"פ ביום של בחירת הזוכים במלגות, ביום חלוקת המלגות ולטיולים שאני עושה באזור מעת לעת. מתוך הרצון לעשות משהו לזכרו של אבי מצאתי את עצמי מתחבר לערבה באותו גיל שאבי התחבר אליה. אצלו היה זה עיסוק מרכזי ואצלי זה בדרך אחרת. אני מרגיש שאני עושה משהו שיש לו השפעה. זה חיזק מאוד את הקשר שלנו כמשפחה לערבה, ויוצא שהיום אני נמצא בקשר עם אנשים שעבדו עם אבי בימים הראשונים בערבה. יש בזה סמליות וערך בעיניי."

צילום: אדוארד קרפוב

רן גוראון, אייל בלום והזוכים המלגות לשנת 2017

אישון במדבר

אלכס ליבק

נחל פארן

עשינו עסק

בטון עברי

מי אנחנו?

עומר (33) ועדי (38) דוידמן. הכרנו, התחתנו וילדנו את שני ילדינו בצוקים: עברי (4) ועלמא (2.5). לעסק שלנו קוראים "בטון עברי" (על שם עברי), זהו עסק משפחתי המנוהל ומופעל על ידינו.

אנחנו מתמחים ביציקות בטון דקורטיבי - משטחי עבודה למטבח, כיורים, ספסלים, אמבטיות, אגניות למקלחת ובריכות. יש לנו חיבה מיוחדת לבטון הצבעוני שבזכות אבקות פיגמנט מקבל מראה מאוד טבעי.

ההתמחות השנייה שלנו היא הטראצו - רצפת הטראצו שכולנו מכירים מה"באלטות", מרצפות המוזאיקה שהיו פופולאריות בשנות ה-70 וה-80. אנחנו מייצרים את הגרסה המחודשת שלהן: יציקה במקום, ללא חריצים, עם צמנט מגוון ומבחר רחב של שבבי שיש בגוונים שונים.

מאין הרעיון?

הכול התחיל לפני כחמש שנים. קנינו מגרש בצוקים ומתוך כוונה לבנות את משטח העבודה למטבח בעצמנו, עומר, שעבד באותה תקופה בבנייה של מתחם תיירות ביישוב, היה מתאמן אחרי שעות העבודה ביציקות בטון. להפתעתנו הרבה, קיבלנו הזמנות של משטחים למטבחים וכיורים. הבנו שקיים פוטנציאל בתחום, ועיסוק זה הפך לעסק. בכל רגע פנוי, ישב עומר מול המחשב, למד וחקר (עד היום) באינטרנט, הזמין ספרי לימוד בנושא ועשה ניסיונות וניסויים. עם הזמן גדל מגוון העבודות והתפתח, ונכנסנו גם לתחום של יציקת רצפות בטון דקורטיביות.

איך העסק מתנהל ביומיום?

בעסק שלנו, היתרון (והחסרון) הוא שכמעט אין עבודה שחוזרת על עצמה. לדוגמה, משטח עבודה למטבח - לקוח אחד ירצה אותו מעוגל, אחר ירצה להוסיף מדף לאורך

הקיר. כל פרויקט הוא חלום של לקוח שאנחנו משתדלים להגשים. כל עבודה דורשת מאתנו המון יצירתיות, וכל פרויקט נוכח בחיים שלנו. אין ממש שעות עבודה או הפרדה בין הבית לעסק - אנחנו חיים את העבודה ולמזלנו הרב מאוד אוהבים את זה.

ההתנהלות היומיומית שלנו לא פשוטה. העסק מתחלק לעבודות במרכז הארץ (בעיקר בתל אביב) ועבודות בערבה. בפרויקטים בערבה - הכי כיף לנו, עדי מצטרפת לעומר (עד השעה 13:00, אז היא הולכת לאסוף את עברי ואת עלמא מהגן). בפרויקטים במרכז הארץ - עומר עובד עם הצוות שלנו ועדי מטפלת בניהול הפיננסי ובייצור אלמנטים ודוגמאות לעבודות השונות בסטודיו שלנו בכפר האומנים שבצוקים.

רגעי שיא

לפני כשנה ביצענו שני פרויקטים מאוד משמעותיים מבחינתנו: האחד, היה בניית המצבה של מויש'לה אופיר ז"ל. לצערנו, לא זכינו להכיר אותו, אבל בתהליך התכנון והבנייה של המצבה, הכרנו את משפחתו המקסימה. זה היה מאוד אינטימי ורגיש, וזה

היה עבורנו כבוד גדול לקחת חלק בהנצחה. הפרויקט השני באותה תקופה נסגר בתל אביב - בנייה של חמש בריכות נוי, בריכות שיקוף מטראצו שחור (בריכת שיקוף היא בריכה רדודה שהחוף משתקף בתוכה). מבחינתנו, זאת הייתה קפיצת מדרגה מאוד משמעותית גם מבחינת העבודה עצמה, הגודל שלה והאנשים שמולם אנחנו עובדים (עוד לא סיימנו) - אדריכלים וקבלני בנייה מהמובילים בארץ. לצד הפרויקט הזה אנחנו גם עושים פרויקטים בערבה - העובדים מתקדמים בתל אביב ואנחנו זוכים לעבוד בכיף ולקבל עוד קצת זמן איכות משפחתי.

שאיפות לעתיד

אנחנו שואפים לעבוד כמה שיותר בערבה, להתקדם ולסיים במהרה את הבנייה של הבית שלנו (ההקמה של העסק שאבה מאתנו את כל המשאבים - הפיננסיים והמנטליים). אנחנו גם שואפים לעודד אדריכלים ולקוחות לתכנן את הרצפה בשלב תכנון הבית, ולהעלות את המודעות לאינסוף אפשרויות העיצוב שניתן לבצע.

תעודת זהות

שם	בטון עברי
יישוב	צוקים
טלפון	052-8000751
דף פייסבוק	"בטון עברי"
אתר	www.beton-ivri.co.il

שירה

אורנה טל

קיץ

קיץ הגיח אל המדבר שלי ומתחיל לאסוף אל ילקוטים מחברות
וספרים.

קיץ שמסמל עבורנו סופים והתחלות.

קיץ הגיח אל המדבר שלי, ובתוך ילקוטי האפור מוטלים דפים.
דפים עמוסים במילים ושמות ושורות.

קיץ,

ואני, כמו בכל הסיומים וההתחלות, מלטפת את הדפים ואת
המילים ומבקשת מהם שיישארו.

שיישארו אחרי הצלצול. שיישארו אחרי שהאורות ייכבו.

קיץ,

ואני עודני מאמינה בהן - במילים, ועודני רוצה להשאיר אותן
בתוך כפות ידיהם הקטנות של תלמידיי. רוצה להניח אותן לצדם

ולהשאירן למשמרת בגופם הקטן.

קיץ,

מילים מנומשות, מזיעות, מסונוורות,

מילים נשארות ומילים שחומקות ובורחות.

קיץ,

מילים של קרטיב לימון, ומילים של זבובים,

מילים של ניכר ומילים של ימים אחרים.

הקיץ הגיח אל המדבר שלי ואני מבטיחה לו שאמשיך לרקום
בו מילים. אחפש עבורו אותיות של ימי חמסין, ואשרבט לכבודו

משפטים על גופיות שמוטלות על כתפיים שזופות.

אמשיך להאמין בהן, במילים, ואעשה בהן שפטים כדי לטוות
את חיי, ואבקש מתלמידיי הקטנים שיאחזו בהן חזק בימים של

קיץ ולא ישמטו אותן מכפות ידיהם הקטנות ומלוח לבם הרך.

אני אקרא שירה, אני אעשה שירה,

ואזכור ששירה חייבת להיות,

וקיץ מוכרח להיות.

שירה חִיבֶת לְעַמֵּד וּלְדַבֵּר...

שירה חִיבֶת לְדַפֵּק בְּדִלֶת

חֶרֶשׁ אוּ בְּפִרְאוֹת.

לֹא לְגַעַת בְּפַעְמוֹן...

שירה חִיבֶת לִישׁוֹן, לִישׁוֹן וְלַחֲלֵם עַל שִׁירָה.

שירה חִיבֶת לְשֹׁכֵב, לְשֹׁכֵב וּלְדַבֵּר מֵתוֹךְ

שָׁנָה.

שירה חִיבֶת לְהִיּוֹת קְבוּרָה

בְּאֵדָמָה

וּלְדַבֵּר בְּשִׁפְתֵיךָ שֶׁל הַמָּתִים.

שירה חִיבֶת לְטַפֵּל בְּחוֹלִים.

שירה חִיבֶת לְהַכְשִׁיל אֶת עֲצָמָה,

לְבִטֵּל אֶת עֲצָמָה,

לְבַגֵּד בְּעֲצָמָה,

לְנִטֵּשׁ וּלְהַנְטִישׁ.

שירה חִיבֶת לְחַיּוֹת.

(קטעים מתוך השיר "שירה" מאת חזי לסקלי)

סנדלי ילדים

החל מ- 110 ₪

* המבצע למציג מודעה זו

סימני דרך

מציידים אותך לשטח

SOURCE™

סניף באר שבע - קניון עזריאלי הנגב, קומה 2, צמוד למשביר לצרכן | 5152303 - 077

צפר צמרת על ציפורים וחיות אחרות

עודד קינן

בין אביב לקיץ

לראותן. ואז מגיע מאי, למרות שבמאי האביב מתחיל להפסיד במאבק בקיץ, וגלי החום הכבד מתחילים לתפוס את מקומם שבשגרה, דווקא אז מתרחש החלק המקסים ביותר בנדידה (לפחות לפי דעת), כאילו האביב מבין שהפסדו לקיץ קרוב והוא מחליט "ללכת בגדול". בחציו הראשון של חודש מאי עוברות להקות ענק של איות צרעים וניצים קצרי אצבעות מעל הערבה. יותר מ-100,000 איות ו-50,000 ניצים קצרי אצבעות חוצים את הערבה בתחילת מאי, התצפית הטובה ביותר בתופעה מדהימה זו היא בהרי אילת, אך גם אלינו מגיעים "טפטופים" של כמה אלפי ציפורים ממינים אלו. בתקופה זו גם מגיעה הציפור הנודדת היפה והמיוחדת ביותר לטעמי. בשבוע הראשון של מאי, עטור מצחו של המדבר זהב שחור. להקות של זהבנים נעות בין ענפי השיטים וצבעם המדהים מבליח לרגע בשמי המדבר. הזכרים צבועים בצבעי שחור וצהוב. לעומתם, הנקבות והצעירים דלים יותר בצבעם אך עדיין מרשימים ביופיים. בתקופה זו אפשר לנוע בבוקר ולשמוע נגינת חליל ענוגה בין השיטים, אלו הזכרים (לא סתם נקראים בשם זהבן מחלל) שמתחילים להתאמן בשירתם. תמיד הפתיע אותי כיצד הטבע מאפשר לציפורים כל כך בולטות

גם, ואולי במיוחד, במדבר. מבחינת הערבה, האביב הוא שיא השיאים, ה"גראנד פינאלה" שלפני הקיץ הקשה. יודע גם כל צפר וחובב טבע המסתובב בערבה שלניצחון האביב על החורף יש סדר קבוע וברור שאינו בר שינוי. הוא מתחיל בחודש פברואר בטפטוף של עופות דורסים כדוגמת זרוני סוף ולהקות גדולות של סנוניות רפתות שצדות חרקים מסביב לחממות. לקראת סוף החודש החסידות מתחילות להגיע, והטלפון שלי לא מפסיק לצלצל מדיווחים שלכם על להקות ענק שנוחתות ברחבי המדבר וצובעות אותו בצבעים של שחור ולבן. במהלך חודש מרץ כבר מתחיל השיגעון הגדול - דורסים גדולים, להקות עגורים קולניות המצטרפות לחבריהם שנשארו לחרוף באגמון החולה וממשיכות לנדוד לעבר רוסיה, והמון המון ציפורי שיר שנודדות חרש בלילה ומפתיעות אותנו בבקרים, בחצרות הבתים ובשמורות הטבע. הטירוף הזה נמשך לתוך אפריל כשלהקות השרקרקים מגיעות וקולם משרקק ומודיע על בואם עוד בטרם הספקנו לראותם. ציפורי שיר נדירות כדוגמת החמרייה השחורה, הסבכי הרונן, האירנייה וסלעית הבזלות משגעות את הצפירים שקופצים ממקום למקום ברחבי המדבר במטרה

אתה יוצא מחוץ לעיר וככה סתם פה תופס שלווה ומתפעל "נו מה תגיד?" כי כל שדה עורך תצוגת אופנה חיים פה וכל פרדס הוא פרפומריה ענקית וציפורים ששכחו לקפוא מקור פוצחות שירה עברית ישר מהמקור וזה לגמרי לא חדש, אך טוב לדעת שארצך אולי קטנה, אך משגעת.
(מתוך "אביב", מילים: יוסי גמזו, ביצוע: הגשש החיוור)

בספרו החדש "גינת בר" מקדיש מאיר שלו פרק יפה ונוגע ללב לעונות השנה. הוא מתאר כיצד בכל פעם שהוא מבלה תקופה בחו"ל הוא מתחיל להתגעגע לעונות השנה בישראל, ובעיקר לאופן שבו הן מתחלפות: "לא באחת אלא לאט לאט, בגינה הקרובה ובנוף הרחוק, ומי שגופו קשוב וזוכר, ועורו יודע את מגעיו השונים של האוויר, ואוזניו מכירות את הקולות... גם יודע שמאבקי העונות הולכים ונחלשים דווקא לקראת ההכרעה, וכשזו מגיעה הם לא מסתיימים בנצחון המנצח אלא בכניעת המובס" (עמ' 78). ואכן, מי שמבלה את זמנו בשטח, יודע לזהות את השלב שבו החורף והאביב מתחילים להיאבק זה בזה,

צילום: עודד קינן

מימין, עם כיוון השעון: חמרייה שחורה, עגורים מעל שמורת שיזף, חסידות שחורות בשמורת שיזף, זרון סוף זכר מעל מאגר חצבה

ילד שחשקה נפשו להתגלש או להתנדנד) מתחילים הסיקסקים לצווח, לצרוח ולצלול לעבר הטורף האכזר. צלילות אלו הופכות לאגרסיביות יותר כשמדובר בכלב או בחתול ואז גם עלול הסיקסק לפגוע בחיה האומללה בעזרת הדרבן החד שממוקם במפרק כנפיו. כעבור 20 יום לערך בוקעים האפרוחים, ולאורך תקופה של מספר שבועות ניתן לראותם רצים סביב הוריהם. כאשר טורף מגיע, הם נעלמים במפתיע בהסוואה מדהימה עם פני הקרקע. וכך, ביצירה של חיים חדשים, מסתיים לו האביב וקורא תיגר על הקיץ. בסופו, נראים כולם תשושים, מרוטי נוצות ועייפים, מחכים שיחלוף. אלו ששורדים את הקיץ הקשה בערבה זוכים ליהנות מאביב מופלא גם בשנה הבאה, הם זוכים לנדוד ולהתרבות. ואנחנו, אנחנו נעבור את הקיץ מתוך הידיעה שבשנה הבאה יבוא שוב האביב, ימרק ויצחצח את הערבה, ימלא אותה בנדידה, בשירה ובגוזלים. איזה כיף שיש גם הפתעות צפויים...

שילוב מרהיב), והחנקנים הגדולים מתחילים לשפד טרף במרץ על גבי השיטים וגדרות התיל כדי להציג את איכות הטריטוריה שלהם. גם הזנבנים מתחילים במלאכת החיזור, הזכר והנקבה השליטים בורחים חרש מהקבוצה, וכשאף אחד אינו רואה, מעניק הזכר לנקבה מתנה קטנה-מקל, אבן, או חתיכת עלה, וכשהיא מתרצה הוא עולה עליה בזריזות להזדווגות קצרה וקולנית. בכלל, באביב הטבע הופך לכמעט פורנוגרפי, עת על כל חוט חשמל וכל בית רעפים עוגבים היונים על היונות והדרורים על הדרורות. במהלך אפריל מתחילה מה שאני מכנה "העונה הגשומה" - גוזלים נופלים מהקן ופרחונים מנסים את כוחם בתעופה ראשונה ולא תמיד בהצלחה. בתקופה זו נופלים רבים מהם טרף לציפורניהם של חתולים, ואלו שלא, עוברים מסכת סבל וייסורים עד מותם (בדרך כלל) בידיהם של ילדים טובים ותמימים שמנסים להצילם. אחד הדוגרים הבולטים ביותר במושבים בערבה הוא הסיקסק. נדמה כי לסיקסקים יש ביטחון עצמי כה רב, שהם יכולים לבחור גומת קרקע ולהטיל ארבע ביצים חומות ומנוקדות גם בלב גן השעשועים שבמושב או בשבילי הכניסה לבתים. כאשר מגיע טורף פוטנציאלי (כדוגמת

להתקיים, אבל אז אני פוגש את הזהבנים בצפון הארץ (או לחילופין באירופה), בין עצי התות או עצים נשירים אחרים, ושם, ברגע שהזהבן נכנס בין הענפים, הוא מתמזג עם צבעם של העלים וכבר כמעט לא ניתן לראותו. ואז לקראת סוף מאי, עם הגעתו של הבז השחור למעוז קינונו הקבוע שמעל נחל תמר, הקיץ מגיע והטבע משתק למספר חודשים. אך לא רק הנדידה משגעת את הטבע באביב, אלא גם הציפורים היציבות, ואלה המעטות המצטרפות אליהן לתקופת הקינון והקיץ (דוגמת הרחם, החמרייה חלודת הזנב ואחרות), מתחילות להשתגע עם בוא האביב. עונת הרבייה מתחילה בדרך כלל בשלהי ינואר ומתגברת ככל שמתגברת הפריחה ואיתה גם מלאי המזון - חרקים ופירות. בתקופה זו אנו מתחילים לשמוע את שירתן של הציפורים בכל מקום. דרורי הבית מתחילים לשפץ במרץ את הקינים העצומים שלהם ולהציגם לראווה לנקבות (לא סתם נחשבים הדרורים לקרוביהם של האורגים האפריקאים), זכרי הצופיות מתחילים להציג לראווה את הכתם הכתום בבסיס הכנף שלהם (ומי שלא ראה אותו, מומלץ שיעקוב אחר צופית מקרוב, השילוב של הצבעים הפיזיקלים יחד עם הדוגמה הכתומה העדינה בבסיס הכנף הוא

מדברים מהבטן

שחר ויריב איתני

ים יבשה. קיץ. יוון

תמיד נדמה לי שאנו שוכחים גם את עצמנו. יריב, האיש שאיתי, הוא איש החופש והמסעות. לפני שהכרנו, היה הדרכון שלו מונח בארנק, קרוב וזמין ובתוקף, ושדה התעופה היה לו לבית, היה עברו כאוויר לנשימה. הוא הרגיש שטעם החיים קשור גם למספר גיחות לחו"ל במשך השנה. יחד אתו אני לומדת שמותר לפעמים לשכוח, ושיש לחיים עוד מספר

אין כמו בבית. זה לא נובע מעודף ציונות או מאהבת אדמה בלתי מתפשרת, אני פשוט לא מוצאת בזה טעם. להתעורר באמצע הלילה לטיסה כדי לבדוק עשרות פעמים שלא שכחנו את הדרכון, שלא שכחנו לארוז בגדים קצרים וגם ארוכים לימים קרים, שלא שכחנו בגדים למסעות ברגל ושמלות להתקשט בהן בערב וגרביים וצעף... בתוך כל הפחד מהשכחה הזו,

אני לא אוהבת לטוס לחו"ל. הנה, אמרתי את זה. אמרתי ונשארתי בחיים. עכשיו, אחרי שכל מי ששמע, הרים גבה ולא האמין למשמע אזניו, אני אומרת שמסתבר שחיים בינינו גם יצורים מוזרים, כאלה שלא אוהבים לטוס לחו"ל. גם לגולן לא דחוף לי לנסוע. אשמח הרבה יותר לישון במיטה שלי, לעיתים ארחיק לכת ואשן על הספה בסלון. כי

צילום: מתוך אתר האינטרנט של המלון

טורטיית אננס

צילום: באדיבות שחר איתני

טעמים שלא טעמתי קודם, והוא לומד את טיבם של השגרה והבית. אנחנו בוחרים את החופשות שלנו בקפידה, יעדים מיוחדים וייחודיים, שיש בהם סיפור של תרבות, של אוכל ושל נופים.

במהלך השנים הצלחנו להגיע לפשרה על טיסות ליעדים קרובים. הקיץ מבשר גם את בואה של עונת הטיסות והחופשות, הדילים ו"הכל כלול". באחת החופשות שלנו החלטנו לנסות לחוות את יוון בדרך אחרת, באזור אקזוטי ולא מוכר, שישלב בתוכו את כל האהבות שלנו. חיפוש קצר באינטרנט הוביל אותנו אל קוסטה נברינו (Navarino Costa). אתר נופש חדש ויוקרתי, שהחל את דרכו בשנת 2010 בחבל מסיניה (Messenia), באזור פלופונז שבדרום-מערב יוון. האתר הוקם על ידי איל ספנות יווני, שגדל במסיניה ושם לו למטרה לקדם את התיירות אליה. הוא רכש אדמות ועליהן הקים את אתר הנופש המפואר. מלבד היותה יעד אידיאלי לחופשה מושלמת, קוסטה נברינו שופעת נופים ומראות טבע מרהיבים, שעדיין לא נמצאים על מפת התיירות העולמית ובה נשמר היופי הבראשיתי.

הריזורט כולל שני מלונות צמודים, חוף ים פרטי, מתקני שעשועים לילדים, 3 מסעדות ומרכז קניות. לרגע נדמה שאפשר להיכנע שם לתחושת "הבועתיות" שעוטפת אותך בהגיעך למקום, אך אסור לפספס את הטיולים באזור. הגענו ברכב לכפרים מבודדים, לחוות ולמפעלים לייצור שמן זית. פגשנו יוונים מנומנים שאימצו לעצמם אורח חיים אירופי הכולל סיאסטה בעדיפות עליונה.

אחת המסעדות היפות והטובות שהמלון מציע היא המסעדה האיטלקית. מסעדה שבה העיצוב המוקפד והמטבח הפתוח שבו אותנו בקסמם. באותה ארוחה, תחת השפעתו המערפלת של האוכל המצוין והיין, נשבענו לעצמנו שהמטבח הביתי שלנו ייראה בדיוק כך. אריחים צבעוניים יקשטו את הקירות ופיחו בהם אווירה של חיים ושמחה. לשמחתי, או אולי לצערי, התפכחנו מהארוחה הזו, ולקירות הבית שלי נבחרו אריחים בצבע בהיר ורגוע, שמזכיר לי היטב את טיבה של השגרה. אך זיכרונות מקוסטה נברינו נחרטו בזיכרוננו ואני יודעת שיבוא היום ונשוב לשם. נשוב לגעת בנפלאותיה של יוון שהותירה בנו ריחות וטעמים ומראות.

החודשים שלפני חופשת הקיץ תמיד מחזירים אותנו אל יוון, אנחנו מחכים לחזור לריזורט קוסטה נברינו, לשילוב הזה שמציע בטיסה קצרה כל כך, את כל הנפלאות של יוון בנגיעות

של אירופה: דגים טריים, עיירות חוף, מאכלי ים, צידיקי וסופלאקי. ועד אז... נהנים להיזכר. את הסופלקי היווני שינינו מעט והתאמנו לקיץ, למוצרים ולאווירה שלנו כאן בישראל ובערבה.

טורטיית אננס קיצית

מצרכים:

טורטיות

פרוסות בייקון

1 אננס טרי ממושב פארן (אפשרי גם קופסת

פלחי אננס משומרים)

3 פלפלים חתוכים גס

1 בצל גדול חתוך גס

3-2 שיני שום

½ כוס כוסברה קצוצה

1 לימון סחוט

מלח, פלפל, אורגנו

1 כף סוכר

הוראות הכנה:

בסיר גדול עם מעט שמן מטגנים את הבצל עד שמתחיל להשחים. מוסיפים את הפלפלים ומבשלים 2-3 דקות. חותכים את פרוסות הבייקון ומוסיפים. מערבבים היטב ומטגנים מספר דקות. מוסיפים שום כתוש ומערבבים. חותכים את האננס לקוביות גדולות, מוסיפים את התירס והאננס לסיר ומערבבים. מתבלים היטב בלימון, סוכר, מלח, פלפל ואורגנו. מערבבים. מבשלים עוד מספר דקות, טועמים ומתקנים תיבול. מוסיפים כוסברה, מערבבים ומסירים מהאש.

הגשה:

מורחים על טורטיה ממרח אהוב - אפשרי עם מיונז וחרדל או גוואקמולי, מוסיפים מעט ירקות טריים ועלים ירוקים לפי הטעם, מוסיפים את המילוי, מגלגלים ונהנים.

עשה זאת בעצמך

זיוה עמית

נותלה נלשונית קופסת שינוורים

1

2

3

4

5

6

מחפשים איך לתלות תמונה, מראה או כל דבר אחר על הקיר? הפעם אני מציעה טיפ יצירתי על טהרת המיחזור.

1. פתחו בזהירות קופסת שינוורים (תמונה 1).
2. שמרו את הלשונית המשמשת כפותחן (תמונה 2).
3. מקמו את הלשונית במרכז התמונה על צדה האחורי, וקבעו בורג בתוך החור הקטן בלשונית (תמונה 3).
4. הבריגו את הבורג עד שתרגישו שהלשונית מחוזקת היטב (תמונה 4).
5. וזהו. אפשר לתלות את התמונה (תמונות 6,5)!

בהצלחה,
לכל שאלה - אענה בשמחה!
052-8666223

אומרים שהיה פה שמח

שחר איתני

הרפתות של היום

1973, הקמת הרפת בפארן צילום: ארכיון פארן

מקנדה לעדר הישראלי. אחרי מאבקים לא קלים, הקימה קבוצה של חברים מפארן, בני רפתנים, רפת חלב משותפת במושב. הקמת הרפת נעשתה בעזרת הסוכנות. בשנת 1973 הגיעו לפארן 300 פרות מקנדה, ועם פרוץ מלחמת יום כיפור, כשמרבית בני הגרעין גויסו לצבא, עבר נתי לנהל את מרכז המזון ולימים גם את מרכז החליבה. בהמשך, בנו בפארן את 'רחוב הרפתנים' ובו 15 רפתות, מכון חליבה לכל רפת חצר לחולבות, יונקיה וחצר לגידול. כל משק קיבל 29 פרות חולבות ו-5 עגלות. השנים חלפו, הרפתות בפארן גדלו, וכיום הן פועלות באמצעות מערכות רובוטיות - פאר הטכנולוגיה החקלאית.

עד לאחרונה נחשב מושב פארן למושב ייחודי בערבה בשל עיסוקו בענף הרפת והחלב. כל מושבי הערבה מלאו חממות ופלפלים בשלל צבעים, ואילו מושב פארן היה עד לא מזמן היחידי שבו גם היו צבעים, חיים וריחות אחרים.

באפריל השנה נחנכה רפת חלב חדשה במושב עידן, שינוי בנופים הצפוניים של החקלאות בערבה. זו הזדמנות להיזכר גם איך התחיל ענף הרפת והחלב בפארן.

נתי כהן, המנהל הראשון של הרפת המושבית בפארן מספר כי בשנת 1972 הייתה קרה שפגעה קשה בגידולי השדה. הסוכנות היהודית החליטה שהיא מייבאת עגלות

צילום: באדיבות ענת ומתן אביגד

הרפת החדשה בעידן

9/6

הרצאה
להורי
התיכון

**אחריות ושותפות הורים בקידום
תרבות פנאי בריאה של מתבגרים**
דני שטיינר
אולם כינוסים מתנ"ס

יום ו' | 10:45 | ללא תשלום

6/6

"מה זה עושה בצלחת שלי"
הרצאה על מזון מקומי וסוכר
אורי מאיר-צ'יזיק
קפיטריית המתנ"ס

יום ג' | 18:00 | ללא תשלום

ארועים בערבה

יוני-יולי 2017

*כרטיסים באתר arava.smarticket.co.il

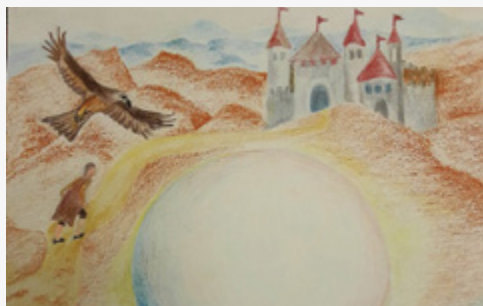
26/6

מפגש סופרים
שרה אהרוני
ספרייה אזורית

יום ב' | 20:30 | 35 ₪

17/6

כדור הבדולח
מופע אוריתמיה לילדים
אולם רוזנטל

יום שבת | 10:30 | 25 ₪*

קייטנות היץ 2017

ז'-ט'

סמינר מד"צים ט'
1,680 ₪ | 1-4/7

מחנה כדורסל
650 ₪ | 9-13/7

מסע פלמ"ח ז'
560 ₪ | 23-26/7

בעקבות לוחמים ח'
560 ₪ | 23-26/7

קיץ על גלגלים ז'-ט'
1080 ₪ | 30/7-3/8

ד'-ו'

מחנה כדורסל
650 ₪ | 9-13/7

מחנה אזורי בני המושבים
350 ₪ | 16-18/7

קיץ על גלגלים ד'-ו'
890 ₪ | 31/7-2/8, 24-26/7

מחנה מוסיקה ה'-ו'
950 ₪ | 6-10/8

קורס קיץ במחול
650 ₪ | 6-10/8

א'-ג'

בית הספר של החופש הגדול
300 ₪ | 2-20/7

מחנה ספורט/ג'ודו
650 ₪ | 23-27/7

קורס קיץ במחול
650 ₪ | 6-10/8

ז'-ר'

מחנה מוסיקה
950 ש"ח | 6-10/8

הרשמה לקייטנות באתר המתנ"ס